

საქართველოს პრეზიდენტის კონსტიტუციური სტატუსი საგარეო ურთიერთობების სფეროში

აბსტრაქტი

საქართველოს საკონსტიტუციო სამართლებრივ სივრცეში, მეტად პრობლემური საკითხია საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლების მქონე სუბიექტთა თანაარსებობა. საქართველოში 2004, 2009-2010 და 2017-2018 წლებში განხორციელებული საკონსტიტუციო რეფორმების კვალდაკვალ იცვლებოდა საქართველოს სახელმწიფო მმართველობის ფორმები, რაც, თავის მხრივ, განაპირობებდა საგარეო ურთიერთობათა სფეროში საქართველოს პრეზიდენტისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილებათა ცვალებადობას. 2010 წლის 15 ოქტომბრის კონსტიტუციური კანონით, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის ოქტომბრის მორიგი საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად არჩეული პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადების მომენტიდან, შეიცვალა საქართველოს სახელმწიფო მმართველობის ფორმა. მმართველობის მოდელის ძირითადი დამახასიათებელი ნიშნების ცვლილებამ განაპირობა

საგარეო ურთიერთობათა სფეროში კომპეტენციათა გადაკვეთის და უფლებამოსილებათა კოლიზიის რისკი არა მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტს, პრემიერ-მინისტრს, საგარეო საქმეთა მინისტრსა და სხვა მინისტრებს შორის, არამედ თავად აღმასრულებელ ხელისუფლებაში. ამასთან, 2017-2018 წლების საკონსტიტუციო რეფორმის შედეგად, კვლავ განხორციელდა კონსტიტუციის გადასინჯვა, რამაც განსხვავებულად ჩამოაყალიბა, როგორც მმართველობის მოდელი, ასევე საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებები საგარეო ურთიერთობათა სფეროში.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ნაშრომში განხილული იქნება საქართველოს პრეზიდენტის კონსტიტუციური სტატუსი საგარეო ურთიერთობათა სფეროში განხორციელებული საკონსტიტუციო რეფორმებისა და კონსტიტუციის არსებული რედაქციის შესაბამისად. წინამდებარე ნაშრომში, ასევე, წარმოდგენილი იქნება საქართველოში არსებული მმართველობის მოდელის მიხედვით საქართველოს პრეზიდენტის ურთიერთგადამკვეთი უფლე-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი და მოწვეული ლექტორი [tea.kavelidze@tsu.ge]

ბამოსილებები საქართველოს მთავრობასთან საგარეო ურთიერთობათა სფეროში და საქართველოს მსგავსი მმართველობის მოდელის მეორე ქვეყნების კონსტიტუციური გამოცდილება პრეზიდენტის საგარეო უფლებამოსილებების ჭრილში.

I. შესავალი

2004 წლის 6 თებერვლის კონსტიტუციური კანონით განხორციელდა საკონსტიტუციო რეფორმა, რომლის მიხედვითაც, საპრეზიდენტო რესპუბლიკის ნაცვლად შემოღებულ იქნა მმართველობის ფორმა, რომლის „კონცეპტუალურ საფუძვლად სახელდება ე.წ. ფრანგული მოდელი“.¹ შესაბამისად, ე.წ. „ამერიკული საპრეზიდენტო“ მმართველობის მოდელი შეიცვალა, ე.წ. „ფრანგული“, ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის ფორმით.² 2010 წლის 15 ოქტომბრის კონსტიტუციური კანონით, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის ოქტომბრის მორიგი საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად არჩეული პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადების მომენტიდან, ასევე შეიცვალა საქართველოს სახელმწიფო მმართველობის ფორმა, რომელიც გარკვეულ აზრთა სხვადასხვაობას იწვევდა საზოგადოებაში - ნაწილი მიიჩნევდა, რომ სახეზე იყო საპარლამენტო მმართველობის მოდელი, ნაწილი კი შერეული ფორმის რესპუბლიკური მმართველობის ნიშნებს ხედავდა. აზრთა სხვადასხვაობა გარკვეულწილად განპირობებული იყო იმითაც, რომ იმ პერიოდისთვის არსებული მმართველობის მოდელი არ შეიცავდა კლასიკური საპარლამენტო მმართველობის ნიშნებს, არამედ სახეზე იყო მისი განსხვავებული ინტერპრეტაცია.

„სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის შექმნისა და სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს პარლამენტის 2016 წლის 15 დეკემბრის N65-1-ის დადგენილების შესაბამისად, კონსტიტუციის გადასინჯვის მიზნით, კვლავ შეიქმნა საკონსტიტუციო კომისია, რომლის ფარგლებშიც არაერთხელ გამოითქვა მოსაზრება, მმართველობის მოდელის ცვლილებასთან დაკავშირებით, „ამრიგად, საპარლამენტო მმართველობის გაუმართავი სისტემა, რომელსაც კონსტიტუცია [...] ადგენდა, უნდა [...] [გადასინჯულიყო]“.³ შედეგად, „საქართველოს

¹ ავთანდილ დემეტრაშვილი და ირაკლი კობახიძე, კონსტიტუციური სამართალი (ინოვაციის გამოცემლობა 2010) 67.

² ავთანდილ დემეტრაშვილი, საქართველოს კონსტიტუციური ქრონიკები, 2009/2010 წლის კონსტიტუციური რეფორმა საქართველოში (მეშვიდე პუბლიკაცია, კონსტიტუციონალიზმის კვლევისა და ხელშეწყობის რეგიონული ცენტრი 2012) 24.

³ ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად, მოსაზრება კონსტიტუციის გადასინჯვის პროექტზე, 20 <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2017\)013-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)013-e)> [15.07.2023].

კონსტიტუციაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კონსტიტუციურ კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს კონსტიტუციური კანონით⁴ პრეზიდენტის პირდაპირი წესით არჩევის წესის ცვლილებით მმართველობის არსებული მოდელი კიდევ უფრო დაუახლოვდა საპარლამენტო მმართველობის მოდელს. შესაბამისად, „2018 წლის 16 დეკემბერს, საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებასთან ერთად, ამოქმედდა საქართველოს კონსტიტუციის ახალი, მოქმედი რედაქცია, რომელიც 2017-2018 წლების საკონსტიტუციო რეფორმის საფუძველზე შემუშავდა“.⁵ შედეგად, კვლავ ახლებურად ჩამოყალიბდა საგარეო ურთიერთობათა სფეროში საქართველოს მთავრობისა და საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებები, რაც განხილული იქნება შემოთავაზებულ ნაშრომში ზემოაღნიშნულ საკითხებთან ერთად.

წინამდებარე ნაშრომში წარმოდგენილი საკითხი არის სახელმწიფო მნიშვნელობის, რამდენადაც ეხება ქვეყნის საგარეო პოლიტიკას, მის იმიჯს, როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ, ვინაიდან შიდა კანონმდებლობაში დატოვებულია სივრცეები, რაც თავისუფალი მოქმედებისა და სხვადასხვაგვარი ინტერპრეტაციის დასკვნის საშუალებას აძლევს ხელისუფალთ. შესაბამისად, საგარეო ურთიერთობათა სფერო საკმაოდ პრობლემური საკითხია და საჭიროებს კომპეტენციათა გამიჯვნას არა მხოლოდ საქართველოს პრეზიდენტსა და პრემიერ-მინისტრს შორის, არამედ მთლიანად აღმასრულებელ ხელისუფლებასა და საქართველოს პრეზიდენტს შორის. სწორედ ამიტომ, აღნიშნულ ნაშრომში განხილული იქნება საგარეო ურთიერთობათა სფეროში საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებები საკონსტიტუციო რეფორმების კვალდაკვალ, მმართველობის მოდელისა და უცხოური პრაქტიკის გათვალისწინებით.

II. სახელმწიფოს მეთაურის - პრეზიდენტის ინსტიტუტი

ტერმინი „სახელმწიფოს მეთაური“, როგორც გიორგი კვერენჩილაძე განმარტავს, თანამედროვე პერიოდის კონსტიტუციებში და სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოიყენება ამ პირის განსაკუთრებული მდგომარეობის ხაზგასასმელად, თავად ტერმინის წარმოშობა კი დაკავშირებულია ისტორიულად მონარქის როლსა და უფლებამოსილებებთან სახელმწიფოს პოლიტიკურ-სამართლებრივ ცხოვრებაში, რომელიც გამოიყენება როგორც იმ

⁴ საქართველოს კონსტიტუციური კანონი „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კონსტიტუციურ კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4110673?publication=0>> [07.07.2023].

⁵ ირაკლი კობახიძე, კონსტიტუციური სამართალი, სახელმწიფო მოწყობის სამართალი, იურიდიული სახელმძღვანელოების სერია „RES PUBLICA“ (პირველი გამოცემა, ფავორიტ სტილის გამომცემლობა 2019) 31.

მონარქების მიმართ, რომლებიც რეალურად „მართავენ“ (იორდანია, ომანი), ასევე მონარქების მიმართ, რომლებიც მხოლოდ „მეფობენ“ (ევროპის სახელმწიფოთა მონარქები).⁶ გიორგი კვერენჩილაძე აღნიშნავს, რომ აღნიშნული ტერმინი, ასევე, გამოიყენება იმ პრეზიდენტების მიმართაც, რომლებიც საკუთარი შეხედულებით, დამოუკიდებლად ახორციელებენ სახელმწიფოს მეთაურის უფლებამოსილებებს (აშშ, მექსიკა, ბრაზილია) და იმ პრეზიდენტებთან მიმართებაშიც, რომლებიც სახელმწიფოს მეთაურის კომპეტენციებს მთავრობასთან შეთანხმებით ან მთავრობის რჩევით ახორციელებენ (იტალია, გერმანია).⁷

შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფოს მეთაურის სტატუსი უმთავრესი მახასიათებელი ნიშანია პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის. „სახელმწიფოს მეთაური ზოგადი ცნებაა, რომელიც სხვადასხვა სახელმწიფოში სხვადასხვა დროს წარმოდგენილი იყო განსხვავებული ფორმით, ერთი პირის ან კოლეგიური ორგანოს სახით“.⁸ შეკვეცილი თუ გაფართოებული უფლებამოსილებებით, პრეზიდენტის ინსტიტუტი გვხვდება განურჩევლად რესპუბლიკური მმართველობის ნებისმიერ სახეობაში. „სიტყვა „პრეზიდენტი“ ლათინური ტერმინის - „praesidens“ - ისგან წარმოსდგება და სიტყვასიტყვით, „წინ მჯდომს“ ნიშნავს. შესაძლოა, აშშ-ის დამფუძნებლებმა, როგორც სახელმწიფოს პოლიტიკურ ლიდერს - მონარქის „მემკვიდრეს“ მართვა-გამგეობის რესპუბლიკურ ფორმაში უმაღლესი თანამდებობის პირს, სწორედ აქედან გამომდინარე შეუფარდეს ეს სახელწოდება 1787 წლის კონსტიტუციით შემოღებულ სახელმწიფოს მეთაურს“.⁹ შესაბამისად, „საპრეზიდენტო სისტემა, როგორც მმართველობის ფორმა, შეიქმნა, როგორც მონარქიისა და პარლამენტარიზმის ალტერნატივა“.¹⁰

მსოფლიო კონსტიტუციონალიზმის ისტორიას თუ გადავხედავთ, ცხადი ხდება, რომ პირველად, როგორც პრეზიდენტის ინსტიტუტის, ასევე სახელმწიფო მმართველობის საპრეზიდენტო მოდელის დამკვიდრება 1787 წელს, ამერიკის შეერთებულ შტატებში კონსტიტუციის მიღებასთან არის დაკავში-

⁶ ვასილ გონაშვილი და სხვები, შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, იურიდიული ფაკულტეტი (მერიდიანის გამომცემლობა 2016) 369.

⁷ *ibid.*

⁸ ზაზა რუხაძე, საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი (ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია 1999) 313.

⁹ ავთანდილ დემეტრაშვილი (რედ.), კონსტიტუციური სამართლის სახელმძღვანელო (პოლივუდის გამომცემლობა 2005) 271 <<https://iuristebi.files.wordpress.com/2012/12/e18399e1839de1839ce183a1e183a2e18398e183a2e183a3e183aae18398e183a3e183a0e18398-e183a1e18390e1839be18390e183a0e18397e1839ae18398e183a1.pdf>>[07.07.2023].

¹⁰ Héctor Fix-Fierro and Pedro Salazar-Ugarte, ‘Presidentialism’ in Michel Rosenfeld and Andrés Sajó (eds), *The Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law* (Oxford University Press 2012) 628.

რებული.¹¹ აშშ-ის დამფუძნებელი მამების მიერ სახელმწიფო ძალაუფლების გამიჯვნის ე.წ. „ხისტი“ მოდელი იქნა არჩეული, რომელიც გულისხმობს, როგორც უფლებამოსილებების მკაცრად გამიჯვნას სახელმწიფო ხელისუფლების საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო შტოებს შორის, ასევე ერთმანეთის კომპეტენციებში ჩაურევლობას, ამ მოდელის მიხედვით, პრეზიდენტი უნდა ყოფილიყო სახელმწიფოს მეთაური, რომელიც იქნებოდა აღმასრულებელი ხელისუფლების სათავეში.¹² ევროპის სახელმწიფოების მიერ პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის დამახასიათებელი ე.წ. „ამერიკული მოდელი“ მალევე იქნა გაზიარებული.¹³ „აშშ-ის შემდეგ, 1848 წელს, პრეზიდენტი ერთდროულად მხოლოდ ორ ქვეყანაში, საფრანგეთსა და შვეიცარიაში იქნა ინსტიტუციონალიზებული, ამასთან, აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ აღნიშნული ქვეყნები არ იყვნენ ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტის „კოპირებული ვერსიები“ და, პრაქტიკულად, იმთავითვე დამკვიდრდა პრეზიდენტის ე.წ. „ევროპული მოდელი.“¹⁴

მმართველობის მოდელის თავისებურებების მიხედვით განსხვავებულია პრეზიდენტის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი სტატუსი. მაგ. საპრეზიდენტო რესპუბლიკაში პრეზიდენტის ინსტიტუტისათვის დამახასიათებელია პრეზიდენტის ერთობ გაფართოებული უფლებამოსილებები, სწორედ მის ხელთაა აღმასრულებელი ხელისუფლება და იგი ერთდროულად ასრულებს სახელმწიფოს მეთაურისა და მთავრობის ხელმძღვანელის ფუნქციებს.¹⁵ საპრეზიდენტო სისტემებში რესპუბლიკის პრეზიდენტი არის ექსკლუზიურად აღმასრულებელი ხელისუფლების სათავეში და არ არსებობს ორმაგი აღმასრულებელი ხელისუფლება.¹⁶

საპარლამენტო რესპუბლიკაში ერთმანეთისაგან გამიჯნულია სახელმწიფოს მეთაურისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურის პოზიცია, კერძოდ, სახელმწიფოს მეთაურის მოვალეობას პრეზიდენტი ასრულებს, ხოლო აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურის მოვალეობას კი პრემიერ-მინისტრი.¹⁷ საპარლამენტო სისტემის მქონე ქვეყნებში, როგორც წესი, გამიჯნულია სახელმწიფოს მეთაურისა და მთავრობის მეთაურის ფუნქციები, კერძოდ, სახელმწიფოს მეთაურის მოვალეობები, როგორც წესი, მო-

¹¹ დიმიტრი გეგენავა და სხვები, საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი (მეოთხე გამოცემა, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა 2016) 228.

¹² *ibid.*

¹³ *ibid.*, 229.

¹⁴ ავტორთა კოლექტივი, *supra* სქოლიო 9, 271.

¹⁵ პიერ პაკტე და ფერდინანდ მელენ-სუკრამანიანი, კონსტიტუციური სამართალი (28-ე გამოცემა, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2012) 228.

¹⁶ Thomas Sedelius, *The Tug-of-War between Presidents and Prime Ministers, Semi-Presidentialism in Central and Eastern Europe* (niversitetsbiblioteket 2006) 32.

¹⁷ დიმიტრი გეგენავა და სხვები, შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში (სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2021) 138.

იცავს ქვეყნის წარმომადგენლობას, საზეიმო მოვალეობების შესრულებას, ეროვნული იდენტობის, ღირებულებებისა და მისწრაფებების გამოხატულებას.¹⁸ სახელმწიფოს მეთაურს, პრეზიდენტს, როგორც კონსტიტუციურ არბიტრს, ასევე შეიძლება ჰქონდეს შეზღუდული ფუნქციები, რაც გამოიხატება დისკრეციულ უფლებამოსილებაში, დანიშნოს პრემიერ-მინისტრი, დაითხოვოს პარლამენტი, განახორციელოს არაპოლიტიკური დანიშვნები, ვეტოს უფლება და ა.შ.¹⁹ იმავდროულად, კოლეგიურ მთავრობას ჰყავს მეთაური, პრემიერ-მინისტრი, რომელიც პასუხისმგებელია აღმასრულებელი პოლიტიკის განსაზღვრაზე, შესრულებასა და აღსრულებაზე და, ზოგადად, სახელმწიფოს მართვაზე.²⁰

მაურის დიუვერჟემ წამოაყენა „ნახევრად საპრეზიდენტო“ რეჟიმის კონცეფცია, რომელიც შემდეგნაირად გამოიყურება: ხალხის მიერ არჩეული და ძლიერი პრეზიდენტის ნაზავი პრემიერ-მინისტრთან ერთად, რომელიც ხელმძღვანელობს კაბინეტს და ექვემდებარება ასამბლეის ნდობას.²¹ მაურის დიუვერჟეს მოსაზრების შესაბამისად, ნახევრადპრეზიდენტალიზმი შეიძლება განისაზღვროს სამი მახასიათებლით: ა) პრეზიდენტი, რომელიც არჩეულია ხალხის მიერ; ბ) პრეზიდენტს აქვს მნიშვნელოვანი კონსტიტუციური უფლებამოსილება; გ) პრეზიდენტთან ერთად ასევე არსებობს პრემიერ-მინისტრი და კაბინეტი.²² ნახევრად საპრეზიდენტო სისტემა აღმასრულებელ ხელისუფლებას ორ (დაახლოებით) თანაბარ ლეგიტიმურ ნაწილად ყოფს, რომელთაგან მხოლოდ პრემიერ-მინისტრია დამოკიდებული პარლამენტის მიერ ნდობის მიღებაზე,²³ ხოლო პრეზიდენტი აირჩევა პირდაპირი წესით.²⁴

შესაბამისად, მმართველობის შერეულ მოდელში, სახელმწიფოს მეთაურია პრეზიდენტი, თუმცა აღმასრულებელი ხელისუფლება ბიცეფალური ბუნებისაა, უფლებამოსილებები გადანაწილებულია პრეზიდენტსა და პრემიერ-მინისტრს შორის.²⁵ ნახევრად საპრეზიდენტო მოდელის თავისებურებას

¹⁸ Elliot Bulmer, Non-Executive Presidents in Parliamentary Democracies, International IDEA Constitution-Building Primer (Second edition, International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA) 2017) 4 <<https://www.idea.int/sites/default/files/publications/non-executive-presidents-in-parliamentary-democracies-primer.pdf>> [07.07.2023].

¹⁹ ibid.

²⁰ ibid.

²¹ Matthew Søberg Shugart, Semi-Presidential Systems: Dual Executive and Mixed Authority Patterns (French Politics, Palgrave Macmillan 2005) 323-324 <<https://link.springer.com/content/pdf/10.1057/palgrave.fp.8200087.pdf>> [07.07.2023].

²² ibid.

²³ Steffen Ganghof and others, 'Australian bicameralism as semi-parliamentarism: patterns of majority formation in 29 democracies' (2018) 53 Australian Journal of Political Science 212 <<https://doi.org/10.1111/ajps.12188>> [07.07.2023].

²⁴ ibid, 214.

²⁵ დაწ. ივ. მალხაზ ნაკაშიძე, ხელისუფლების განშტოებებთან პრეზიდენტის ურთიერთობათა თავისებურებანი მმართველობის ნახევრად საპრეზიდენტო სისტემაში (ამერბაიჯანის რესპუბლიკის, სა-

წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ პრეზიდენტს ენიჭება გარკვეული უფლებამოსილებები აღმასრულებელ ხელისუფლებაში და, კლასიკური საპარლამენტო მმართველობის მოდელისაგან განსხვავებით, აქვს სპეციალური იურისდიქცია, რომელიც შესაძლებელია განხორციელდეს კონტრასიგნაციის გარეშე, რაც გამორიცხავს მისი უფლებამოსილებების ნომინალურ ხასიათს.²⁶ შესაბამისად, როგორც რიჩარდ ალბერტი განმარტავს, პრეზიდენტის დომინირება ნახევრად საპრეზიდენტო სისტემაში გასაკვირი არ არის, ის განასახიერებს ერთგვარ კომპრომისს, რამდენადაც პრეზიდენტი ფლობს საკონსტიტუციო უფლებამოსილებების არაჩვეულებრივ სპექტრს, თუმცა ეს უფლებამოსილებები, თავის მხრივ, შემოიფარგლება კონსტიტუციური ტექსტით.²⁷

ხელისუფლების დანაწილების მონტესკიესეული მოდელი, რომელიც არის სამართლებრივი და დემოკრატიული სახელმწიფოს ინდიკატორი, გულისხმობს ძალაუფლების გამიჯვნას ხელისუფლების სამ შტოს შორის. აღნიშნული მოდელის მიხედვით, იმისათვის, რომ ძალაუფლება ერთი პირის ხელში არ აღმოჩნდეს, ხდება მისი გადანაწილება საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას შორის, ანუ „იმისათვის, რომ ვერავინ შეძლოს ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება, საჭიროა [...], რომ ძალაუფლებას ძალაუფლება აოკებდეს.“²⁸ ხელისუფლების დანაწილება თანამედროვე კონსტიტუციონალიზმის „საერთო მახასიათებელია“.²⁹ ძალაუფლების გადანაწილების მთავარი არსი გულისხმობს არა მხოლოდ დემოკრატიულ მმართველობას, არამედ ხელისუფლების შტოების მიერ ერთმანეთის განწინასწორებასა და შეკავებას, შტოებს შორის კომპეტენციათა გამიჯვნას და ურთიერთკონტროლის შესაძლებლობას. როგორც ბესარიონ ზოიძე განმარტავს, ძალაუფლების გამიჯვნის პრინციპი ხელისუფლების თითოეულ შტოს თავის ფუნქციასა და პასუხისმგებლობას აკისრებს.³⁰ ერთ-ერთი ფაქტორი კი ქვეყანაში მოქმედი მმართველობის მოდელის დასადგენად არის, სწორედ ხელისუფლების დანაწილების პრინციპიდან გამომდინარე, პრეზიდენტის ინსტიტუტისადმი მიკუთვნებული უფლებამოსილებების ურთიერთმიმართება აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან.

ქართველოსა და სომხეთის რესპუბლიკის მაგალითზე) (უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2010) 15, 55.

²⁶ François Frison-Roche, *The Political Influence of Presidents Elected by Universal Suffrage in Post-communist Europe*, European Commission For Democracy Through Law (Venice Commission), 6 <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-STD\(2004\)040-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-STD(2004)040-e)> [07.07.2023].

²⁷ Richard Albert, 'Presidential Values in Parliamentary Democracies' (2010) 8 *International Journal of Constitutional Law* 226.

²⁸ შარლ ლუი დე მონტესკიე, *კანონთა გონი* (CIPDD 1994) 180-181.

²⁹ Albert, *supra* სქოლიო 31, 209.

³⁰ ბესარიონ ზოიძე, *საკონსტიტუციო კონტროლი და ღირებულებათა წესრიგი საქართველოში* (გერმანიის ტექნიკური თანამშრომლობის საზოგადოება (GTZ) 2007) 60.

III. საგარეო ურთიერთობათა სფერო და პრეზიდენტის კონსტიტუციური სტატუსი - რეფორმიდან რეფორმამდე

როგორც ქართული კონსტიტუციონალიზმის ისტორიაში, ასევე „დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში სახელმწიფოს პირველი პირის პრობლემა ყოველთვის იყო უმწვავესი დისკუსიებისა და განსჯის საგანი. საქართველოს პირველი რესპუბლიკის კონსტიტუციის შემუშავებისას პრობლემა მარტივად გადაწყვიტეს. პრინციპით – „არ არის პრეზიდენტი, არ არის პრობლემა“ – საერთოდ უარი თქვეს სახელმწიფოს მეთაურის ინსტიტუტზე, ხოლო მისი ტრადიციული უფლებამოსილებები გადაუნაწილეს პარლამენტსა და ერთი წლით არჩეულ პრემიერ-მინისტრს.“³¹

საქართველოს საკონსტიტუციო რეფორმებს თუ გადავხედავთ, ვნახავთ, რომ ქვეყნის სახელმწიფოს მეთაურის, პირველი პირის საკითხი და მისი უფლებამოსილებები მუდმივ ცვლილებას განიცდიდა. 2004 წლამდე საქართველოში მოქმედებდა ე.წ. „ამერიკული მმართველობის საპრეზიდენტო მოდელი“, სადაც პრეზიდენტი სარგებლობდა ფართო უფლებამოსილებებით, ის იყო როგორც სახელმწიფოს მეთაური, ასევე მთავრობის მეთაური, მთავრობა კი, როგორც კოლეგიური ორგანო, არ არსებობდა. შემდგომ განხორციელდა კონსტიტუციის არსებითი გადასინჯვა და არსებული საპრეზიდენტო მოდელიდან ე.წ. „შერეულ ნახევრად-საპრეზიდენტო“ მოდელზე გადასვლა. შესაბამისად, „საქართველო მმართველობის ე.წ. „ამერიკული მოდელიდან“ „ფრანგულ მოდელზე“ გადავიდა“.³² აღნიშნული მოდელი ხასიათდებოდა აღმასრულებელი ხელისუფლების ბიცეფალური ბუნებით, კერძოდ, აღმასრულებელი ხელისუფლება გადანაწილებული იყო როგორც პრეზიდენტზე, ასევე პრემიერ-მინისტრზე.

2009–2010 წლების კონსტიტუციური რეფორმის საფუძველზე 2010 წლის 15 ოქტომბრის კონსტიტუციური კანონით, მმართველობის ფორმის მიხედვით, ერთობ განსხვავებულად ჩამოყალიბდა საქართველოს პრეზიდენტის კონსტიტუციური სტატუსი. აღნიშნული რეფორმის შედეგად, საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, პრეზიდენტი აღარ იყო „მმართველობის სისტემის ქვაკუთხედი, მაგრამ მისი „ჩამოლაბორანტება“ და სიმბოლურ, მხოლოდ ცერემონიალური ან წარმომადგენლობითი ფუნქციით დატვირთულ ფიგურად წარმოჩენა არ იქნება სწორი“³³, მით უფრო, რომ „სახელმწი-

³¹ დემეტრაშვილი, supra სქოლიო 2, 24.

³² მალხაზ მაცაბერიძე, საქართველოს პოლიტიკური სისტემა (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2019) 242.

³³ ავთანდილ დემეტრაშვილი, „მმართველობის ახალი სისტემის თავისებურებანი საქართველოში“ კრებულში გია ნოდია და დავით აფრასიძე (რედ.), სუპერსაპრეზიდენტოდან საპარლამენტომდე: საკონსტიტუციო ცვლილებები საქართველოში (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2013) 31–32.

ფოს მეთაურის ინსტიტუტი სახელმწიფოებრიობის აუცილებელ ატრიბუტს წარმოადგენს.“³⁴

საქართველოს კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური.³⁵ „როგორც წესი, სახელმწიფოს მეთაურის ცნებაში მოიაზრებენ უმაღლეს აღმასრულებელ პირს და უმაღლეს წარმომადგენელს საგარეო ურთიერთობებში“³⁶, თუმცა 2010 წლის კონსტიტუციური კანონით, რომელიც ამოქმედდა 2013 წელს, შემცირდა საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებები საგარეო ურთიერთობათა სფეროში. კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციის³⁷ 2013 წლიდან 2018 წლამდე მოქმედი რედაქციის 69-ე მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტი იყო არა უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო ურთიერთობებში, არამედ ის წარმოადგენდა საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციითაც, პრეზიდენტი აღარ არის უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს პრეზიდენტის სტატუსიდან გამომდინარე, ერთი შეხედვით, შესაძლებელია ვიმსჯელოთ, რომ მას აღარ აქვს ქმედითი უფლებამოსილებები და აღარ არის მმართველი რგოლი ხელისუფლების დანაწილების სისტემაში, „თუმცა მისი ინსტიტუტის ცერემონიალური, სიმბოლური, მხოლოდ წარმომადგენლობითი ფუნქციით დატვირთვა არ იქნება სწორი.“³⁸

კონსტიტუციის ამავე 2013 წლიდან 2018 წლამდე მოქმედი რედაქციის³⁹ 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტი მთავრობასთან შეთანხმებით: აწარმოებს მოლაპარაკებებს სხვა სახელმწიფოებთან, საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, იღებს სხვა სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციას, ხოლო მთავრობის წარდგინებით ნიშ-

³⁴ დემეტრაშვილი, კობახიძე, supra სქოლიო 1, 265.

³⁵ მუხლი 49, საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [07.07.2023].

³⁶ დიმიტრი გვეგნავა და სხვები, საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი (მეორე გამოცემა, დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის გამომცემლობა 2014) 229.

³⁷ საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ და იმოქმედა საქართველოს პრეზიდენტის მომდევნო არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებამდე, 2018 წლის 16 დეკემბრამდე, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=34>> [07.07.2023].

³⁸ დემეტრაშვილი, supra სქოლიო 2, 25.

³⁹ საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ და იმოქმედა საქართველოს პრეზიდენტის მომდევნო არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებამდე, 2018 წლის 16 დეკემბრამდე <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=34>> [07.07.2023].

ნავს და ათავისუფლებს საქართველოს ელჩებსა და სხვა დიპლომატიურ წარმომადგენლებს. აღნიშნულ ცვლილებამდე, პრეზიდენტი დამოუკიდებლად დებდა საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, ასევე აწარმოებდა მოლაპარაკებებს უცხოეთის სახელმწიფოებთან, იღებდა უცხოეთის სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციას, ხოლო პარლამენტის თანხმობით ნიშნავდა ელჩებსა და სხვა დიპლომატიურ წარმომადგენლებს. 2013 წლიდან 2018 წლამდე კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის მიხედვით კი, საგარეო ურთიერთობათა სფეროში მოხდა პრეზიდენტის უფლებამოსილების „შევიწროება“, ვინაიდან აღნიშნულ უფლებამოსილებებს მხოლოდ მთავრობასთან შეთანხმებით ახორციელებს. ვენეციის კომისიის აზრით, 73-ე მუხლის პირველი პუნქტის „ა“ ქვეპუნქტის ხელახალი ფორმულირება კიდევ უფრო პრობლემურ რეგულაციას შეიცავდა, „მეორე მოსმენით მიღებული ცვლილებები არ აღმოფხვრის შემაშფოთებელ მომენტებს“, ვინაიდან საგარეო ურთიერთობათა სფეროში არ არის სრულად გამიჯნული უფლებამოსილებები საქართველოს პრეზიდენტსა და მთავრობას შორის.⁴⁰ კონსტიტუციის ამავე რედაქციის 69-ე მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, საქართველოს პრეზიდენტი იყო ქვეყნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტი და მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილებების ფარგლებში უზრუნველყოფდა სახელმწიფო ორგანოთა ფუნქციონირებას.⁴¹ „მიუხედავად იმისა, რომ პრეზიდენტი, კონსტიტუციის მიხედვით, თითქოსდა არ [...] [ფლობდა] მისი მაღალი სტატუსისა და შინაარსობრივად დიდად დატვირთული ფუნქციების ჯეროვნად განხორციელებისათვის საჭირო და საკმარის უფლებამოსილებებს, პრეზიდენტს, როგორც სახელმწიფოს პირველ პირს, შესაფერისი კომპეტენცია [...] [გააჩნდა].“⁴² საკმაოდ ვრცლად იყო კონტრასიგნაციის ინსტიტუტი დანერგილი 2013 წლიდან 2018 წლამდე კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის მიხედვით, ვინაიდან პრეზიდენტის თითქმის ყოველი აქტი საჭიროებდა პრემიერ-მინისტრის თანახელმოწერას აქტებისათვის იურიდიული ძალის მისანიჭებლად, ხოლო „საერთაშორისო პრაქტიკის გათვალისწინებით, საკონსტიტუციო სამართლებრივ პრაქტიკაში კონტრასიგნაციას ექვემდებარება სახელმწიფოს მეთაურის იმ უფლებამოსილებათა რეალიზაცია, რომელიც გარკვეულწილად აღმასრულებელი ხელისუფლების განხორციელებას უკავშირდება.“⁴³

⁴⁰ ევროპის კომისია დემოკრატიისათვის კანონის გზით, საბოლოო დასკვნა, 43 <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)028-geo](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)028-geo)> [15.07.2023].

⁴¹ საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ და იმოქმედა საქართველოს პრეზიდენტის მომდევნო არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებამდე, 2018 წლის 16 დეკემბრამდე <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=34>> [07.07.2023].

⁴² დემეტრაშვილი, supra სქოლიო 2, 25.

⁴³ გიორგი კვერენჩილაძე, ქართული კონსტიტუციონალიზმის ნოვაციები: პრეზიდენტისა და მთა-

კონსტიტუციის აღნიშნული რედაქციის მიხედვით, „განსაკუთრებით საყურადღებოა პრეზიდენტის ლეგიტიმაციის ხარისხი, პრეზიდენტს ყოველთვის შეუძლია განაცხადოს, რომ ფუნქციონალურად იგი საქართველოს თითოეული მოქალაქის პრეზიდენტია, ვინაიდან, პირდაპირი საყოველთაო წესით არჩეული სახელმწიფოს მეთაურია.“⁴⁴ გიორგი გოგიაშვილის აზრით, გამოთქმულია მოსაზრება, რომ საქართველოს პრეზიდენტი თავისი ფუნქციებითა და უფლებამოსილებებით (მნიშვნელოვანია ასევე მისი პირდაპირი წესით არჩევა), აღემატებოდა წმინდა საპარლამენტო რესპუბლიკების პრეზიდენტებს, ხოლო ოდნავ სუსტი იყო ნახევრად საპრეზიდენტო მოდელისათვის.⁴⁵

IV. საქართველოს პრეზიდენტი, როგორც ქვეყნის წარმომადგენელი საგარეო ურთიერთობებში

საქართველოს კონსტიტუციის⁴⁶ მოქმედ რედაქციას, 49-ე მუხლის მიხედვით, აღსანიშნავია, რომ საქართველოს პრეზიდენტი კვლავ არის საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური, ქვეყნის ერთიანობისა და დამოუკიდებლობის გარანტი, ასევე თავდაცვის ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი, რომელიც წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. თუმცადა, საქართველოს პრეზიდენტი უკვე აღარ არის უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო ურთიერთობებში, არამედ საქართველოს პრეზიდენტი წარმოადგენს ქვეყანას საგარეო ურთიერთობებში. ვენეციის კომისიის რეკომენდაციით, შემოთავაზებული იყო პრეზიდენტისთვის საგარეო უფლებამოსილებათა სფეროში ჩამოთვლილი უფლებამოსილებების ჩამორთმევა, ვინაიდან აღნიშნული უფლებამოსილება „გაზრდის მთავრობასა და პრეზიდენტს შორის დაპირისპირების წარმოშობის რისკს“,⁴⁷ მით უფრო, რომ „2009–2010 წლების საკონსტიტუციო კომისიის ამოსავალი წერტილი სწორედ პრეზიდენტის აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან დისტანცირება იყო.“⁴⁸

მცირდება საქართველოს პრეზიდენტის ლეგიტიმაციის ხარისხი, ვინაიდან 2024 წლიდან იგიუ აირჩევა 5 წლის ვადით, დებატების გარეშე ღია კენ-

ვრობის კონსტიტუციური კონსტრუქცია და მიმართების თავისებურებები 2010 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის ჭრილში (კონსტიტუციური კვლევების ცენტრი 2013) 7–8 <<https://conlaw.iliauni.edu.ge/wp-content/uploads/2013/10/kverenxilaZe.pdf>> [07.07.2023].

⁴⁴ დემეტრაშვილი, supra სქოლიო 2, 27.

⁴⁵ გიორგი გოგიაშვილი, შედარებითი კონსტიტუციური სამართალი (იურისტების სამყაროს გამომცემლობა 2014) 185.

⁴⁶ საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [07.07.2023].

⁴⁷ კვერენხილაძე, supra სქოლიო 48, 5.

⁴⁸ გეგენავა, supra სქოლიო 41, 116.

ჭისყრით საარჩევნო კოლეგიის მიერ. შესაბამისად, საქართველოს პრეზიდენტი აღარ აირჩევა საყოველთაო, თანასწორი და პირდაპირი საარჩევნო უფლების საფუძველზე.⁴⁹ თუმცაღა, რამდენად მოქმედებს პრეზიდენტის არჩევის წესი მის რეალურ ძალაუფლებაზე, სადავო საკითხია, ვინაიდან „პრეზიდენტები არიან პრეზიდენტები, მიუხედავად იმისა, თუ როგორ მოვიდნენ ხელისუფლებაში.“⁵⁰

ამავდროულად, კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის 52-ე მუხლი⁵¹ იწყება ახალი წინადადებით, კერძოდ, საქართველოს პრეზიდენტი მთავრობის თანხმობით ახორციელებს წარმომადგენლობით უფლებამოსილებებს. აღნიშნული ჩანაწერით კონსტიტუცია ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ საქართველოს პრეზიდენტის წარმომადგენლობითი უფლებამოსილებების განხორციელება მხოლოდ მთავრობის თანხმობით ხორციელდება. ამავდროულად, პრეზიდენტი საგარეო ურთიერთობებში მთავრობის თანხმობით წარმომადგენლობის განხორციელებასთან ერთად, ასევე არა მთავრობასთან შეთანხმებით, როგორც ეს წინა რედაქციაშია მითითებული, არამედ მთავრობის თანხმობით აწარმოებს მოლაპარაკებებს სხვა სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, იღებს სხვა სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ელჩების და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციას; ამასთან, მთავრობის წარდგინებით ნიშნავს და ათავისუფლებს დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელებს.

კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის 55-ე მუხლის მიხედვით, პრემიერ-მინისტრი წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში და დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს საქართველოს სახელით. შესაბამისად, საქართველოს კონსტიტუციაში გაჩნდა ჩანაწერი, რომლის მიხედვითაც, საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლებამოსილება პრეზიდენტთან ერთად, აგრეთვე, მიენიჭა საქართველოს პრემიერ-მინისტრსაც. ამასთან, კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის მიხედვით, მინისტრები აღარ წარმოადგენენ ქვეყანას კომპეტენციის ფარგლებში საგარეო ურთიერთობებში.⁵² მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ ჩანაწერს კონსტიტუცია აღარ შეიცავს, „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა

⁴⁹ მუხლი 50, საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [07.07.2023].

⁵⁰ Margit Tavits, *Presidents with Prime Ministers: Do Direct Elections Matter?* (Oxford University Press 2008) 235.

⁵¹ მუხლი 52, პუნქტი 1, ქვეპუნქტი „ა“, საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [07.07.2023].

⁵² მუხლი 78, პუნქტი 4, საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ და იმოქმედა საქართველოს პრეზიდენტის მომდევნო არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებაამდე, 2018 წლის 16 დეკემბრამდე <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=34>> [07.07.2023].

და საქმიანობის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის 111 მუხლის მიხედვით, პრემიერ-მინისტრი და მინისტრები საგარეო ურთიერთობებში წარმოადგენენ საქართველოს თავიანთი უფლებამოსილებების ფარგლებში. რაც ნიშნავს იმას, რომ კვლავ რჩება საგარეო წარმომადგენლობის ნაწილში უფლებამოსილებების კვეთა მთავრობას, როგორც მის მეთაურსა და წევრებს, ასევე პრეზიდენტს შორის.⁵³

„საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის მიხედვით, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება უცხო სახელმწიფოსთან და საერთაშორისო ორგანიზაციასთან იდება: ა) საქართველოს სახელით – სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულება; ბ) საქართველოს მთავრობის სახელით – მთავრობათაშორისი ხელშეკრულება; გ) საქართველოს სამინისტროს, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის ან საქართველოს პროკურატურის სახელით – უწყებათაშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულება.⁵⁴ საქართველოს სახელით იდება საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელსაც მხარეთა შეთანხმებით ენიჭება სახელმწიფოთაშორისი ხასიათი, აგრეთვე ხელშეკრულება, რომელიც ეხება: ტერიტორიულ და ზავის საკითხებს; ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს; მოქალაქეობას; საქართველოს მონაწილეობას სახელმწიფოთაშორის კავშირებსა და სხვა საერთაშორისო გაერთიანებებში (ორგანიზაციებში); საქართველოს ტერიტორიისა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას; სახელმწიფოს მიერ სესხის აღებასა და გაცემას, სახელმწიფო გარანტიის გაცემას.⁵⁵

2018 წელს განხორციელებული ცვლილებით, აღნიშნული კანონის მე-4 მუხლს დაემატა 41 პუნქტი, რომლის მიხედვითაც, „საქართველოს პრემიერ-მინისტრი წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს სახელით სახელმწიფოთაშორის ხელშეკრულებებს დებს საქართველოს პრემიერ-მინისტრი. საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს მთავრობის თანხმობით ახორციელებს წარმომადგენლობით უფლებამოსილებებს საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს მთავრობა წარმართავს ყველა მოქმედებას, რომლებსაც საქართველო საერთაშორისო დონეზე ახორციელებს სახელმწიფოთაშორისი ხელშეკრულების მიმართ, მოლაპარაკებათა გამართვის, ხელშეკრულების ხელმოწერისა და მისი სავალდებულოდ აღიარების ჩათვლით. საქართველოს მთავრობის თანხმობით, აღნიშნული მოქმედებები ან მათი ნაწილი შეიძლება განახორციელოს სა-

⁵³ საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2062?publication=41>> [07.07.2023].

⁵⁴ საქართველოს კანონი „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17>> [07.07.2023].

⁵⁵ მუხლი 4, პუნქტი 2, საქართველოს კანონი „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=17>> [07.07.2023].

ქართველოს პრეზიდენტმა⁵⁶ ცვლილებით უკვე დაკონკრეტებულია, რომ საქართველოს პრემიერ-მინისტრი დებს ისეთ საერთაშორისო ხელშეკრულებას, რომელსაც აქვს სახელმწიფოთაშორისი სტატუსი. ამასთან, აღნიშნული ნორმა შეიცავს საინტერესო ჩანაწერს, კერძოდ, საქართველოს მთავრობის თანხმობით, აღნიშნული მოქმედებები ან მათი ნაწილი შეიძლება განახორციელოს საქართველოს პრეზიდენტმა. შესაბამისად, კანონმდებელი უშვებს იმის ალბათობას, რომ შესაძლებელია სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ხელშეკრულება დადოს ასევე საქართველოს პრეზიდენტმაც, მაგრამ ამისთვის საჭიროა საქართველოს მთავრობის თანხმობა. შესაბამისად, როგორც კონსტიტუციით, ასევე კონსტიტუციასთან შესაბამისობის მიხედვით, თავად „საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ საქართველოს კანონიც ნათლად ადგენს საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლების მქონე ორ სუბიექტს, პრემიერ-მინისტრს, რომელიც დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებას, და დაკონკრეტებულია „საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ საქართველოს კანონში, რომ ეს არის სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ხელშეკრულება და პრეზიდენტს, რომელიც დებს სახელმწიფოთაშორის საერთაშორისო ხელშეკრულებას საქართველოს მთავრობის თანხმობით.

საქართველოს კონსტიტუციიდან გამომდინარეობს, რომ საქართველოს მთავრობის თანხმობით, საქართველოს პრეზიდენტს ნებისმიერი ტიპის საერთაშორისო ხელშეკრულების (იქნება ეს სახელმწიფოთაშორისი, მთავრობათაშორისი თუ უწყებათაშორისი) დადება შეუძლია, ვინაიდან კონსტიტუცია არ აკონკრეტებს როგორი ტიპის საერთაშორისო ხელშეკრულებას დებს პრეზიდენტი. რაც შეეხება პრემიერ-მინისტრს, კონსტიტუციის 55-ე მუხლი აკონკრეტებს, რომ პრემიერ-მინისტრი დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს საქართველოს სახელით. „საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ კანონის მიხედვით, საქართველოს სახელით შესაძლებელია დაიდოს მხოლოდ სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ხელშეკრულება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, პრემიერ-მინისტრს შეუძლია დადოს მხოლოდ სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ხელშეკრულება.

2017-2018 წლების კონსტიტუციური რეფორმის მიზანი საპარლამენტო მმართველობის მოდელთან დაახლოება იყო, რის შედეგადაც მოხდა საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებების შემცირება, რისი ერთ-ერთი მაგალითიც არის საქართველოს კონსტიტუციის მოქმედ რედაქციაში საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლებამოსილების პრემიერ-მინისტრისათვის მიკუთვნება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, მანამდე პრემიერ-მინისტრის მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლება-

⁵⁶ საქართველოს კანონი „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/33442?publication=16>> [07.07.2023].

მოსილებას კონსტიტუციის 2013 წლიდან 2018 წლამდე მოქმედი რედაქცია არ ითვალისწინებდა და აღნიშნული უფლებამოსილება მთავრობასთან შეთანხმებით მხოლოდ პრეზიდენტს ჰქონდა.⁵⁷ შესაბამისად, შესუსტდა საქართველოს პრეზიდენტის უფლებამოსილებები, მაგრამ, საინტერესოა, რამდენად მართებულია სწორედ იმ სფეროში პრეზიდენტის უფლებამოსილების შევიწროება, რომელსაც საერთაშორისო ურთიერთობათა სფერო ეწოდება.

პრეზიდენტს, თუნდაც როგორც ნომინალურ მმართველს, საერთაშორისო ასპარეზზე უწევს მოღვაწეობა, როგორც ქვეყნის ერთიანობის და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტს, რომელიც, როგორც ზემოთ განვიხილეთ, საპარლამენტო მმართველობის მოდელის პირობებში ძირითადად წარმომადგენლობით უფლებამოსილებათა განხორციელებით უნდა იყოს დაკავებული. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ერთობ ბუნდოვანია, რა დატვირთვის მატარებელია წარმომადგენლობის უფლებამოსილების გადანაწილება როგორც პრეზიდენტს, ასევე პრემიერ-მინისტრს შორის, კერძოდ, საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლებამოსილების მთავრობის თანხმობით განხორციელება და თავად პრემიერ-მინისტრის მიერ ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლების განხორციელება, მით უფრო, რომ კონსტიტუცია არცერთ მათგანს არ ანიჭებს უმაღლესი წარმომადგენლის სტატუსს.

აღნიშნულ საკითხზე მსჯელობისას მნიშვნელოვანია საქართველოს მსგავსი მმართველობის მოდელის მქონე სხვადასხვა ქვეყნის კონსტიტუციური გამოცდილების გაზიარება. ვინაიდან საქართველოს კონსტიტუციით შემოთავაზებულია კლასიკური საპარლამენტო რესპუბლიკის დამკვიდრება სუსტი პრეზიდენტით, მოცემულ შემთხვევაში, განხილვას საჭიროებს საპარლამენტო მმართველობის მოდელის მქონე ქვეყნებში არჩეული პრეზიდენტის უფლებამოსილებები საგარეო ურთიერთობათა სფეროში.

V. პრეზიდენტი საპარლამენტო რესპუბლიკაში

„საპარლამენტო რესპუბლიკის პრეზიდენტს ხშირად „სახელმწიფო ნოტარიუსს“ უწოდებენ“.⁵⁸ „საპარლამენტო სისტემა ერთმანეთისგან მიჯნავს სახელმწიფოს მეთაურისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების მეთაურის

⁵⁷ მუხლი 73, პუნქტი პირველი, ქვეპუნქტი „ა“, საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც ამოქმედდა 2013 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შემდეგ და იმოქმედა საქართველოს პრეზიდენტის მომდევნო არჩევნებში არჩეული საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადებაამდე, 2018 წლის 16 დეკემბრამდე <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=34>> [07.07.2023].

⁵⁸ დიმიტრი გეგენავა, შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში (სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2019) 194.

პოზიციებს. სახელმწიფოს მეთაურს აქვს მხოლოდ ფორმალური, ცერემონიული და, ასევე, სარეზერვო კომპეტენციები. საპარლამენტო რესპუბლიკაში სახელმწიფოს მეთაური არის „უხელისუფლებო“ პრეზიდენტი.⁵⁹ ამ სისტემაში სახელმწიფოს მეთაური წარმოადგენს სახელმწიფოს როგორც საშინაო და საგარეო ურთიერთობებში და არის ნეიტრალური არბიტრი ხელისუფლების დანაწილების სისტემაში, ასევე, არის სახელმწიფოს ერთიანობის, ერთგულებისა და ხალხის წარმომადგენლობის სიმბოლო.⁶⁰

შეიძლება ითქვას, რომ სახელმწიფოს მეთაურის შერჩევის მექანიზმზე შეთანხმება ერთ-ერთი ყველაზე საკამათო საკითხია⁶¹. საპარლამენტო სისტემაში მთავრობის მეთაური, როგორც წესი, აირჩევა საკანონმდებლო ორგანოს მიერ, შესაბამისად, არ არსებობს უფლებამოსილებების ჭეშმარიტი გამიჯვნა საკანონმდებლო და აღმასრულებელ ხელისუფლებას შორის, როგორც ეს არის საპრეზიდენტო სისტემაში, სადაც პრეზიდენტი განცალკევებულია საკანონმდებლო ორგანოსაგან.⁶² არაპირდაპირი გზით არჩეულ პრეზიდენტებს კი ტიპური კონსტიტუცია ყველაზე დიდ ძალაუფლებას სამხედრო და საგარეო პოლიტიკის სფეროში ანიჭებს, კერძოდ, ბევრი კონსტიტუცია ნიშნავს პრეზიდენტს შეიარაღებული ძალების მეთაურად, ასევე კონსტიტუცია ანიჭებს პრეზიდენტს უფლებას, წარმოადგინოს ქვეყანა საზღვარგარეთ.⁶³

მმართველობის საპარლამენტო სისტემისთვის დამახასიათებელია პარლამენტის უპირატესი მდგომარეობა აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან მიმართებით, შესაბამისად, პარლამენტი, რომელიც არის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, არა მხოლოდ ქმნის მთავრობას, არამედ აკონტროლებს კიდევ მას.⁶⁴ რაც შეეხება სახელმწიფოს მეთაურს, იქნება ის მონარქი თუ პრეზიდენტი, ძირითადად არ ფლობს რეალურ ძალაუფლებას, მაგრამ მისი „როლი იზრდება სამთავრობო და საპარლამენტო კრიზისების დროს“.⁶⁵ საპარლამენტო სისტემაში პარლამენტი არის სახალხო სუვერენიტეტის ერთადერთი წყარო.⁶⁶ „საპარლამენტო სისტემები ფლობენ თავი-

⁵⁹ ლანა ცანავა, „სახელმწიფოს მეთაური“ კრებულში დიმიტრი გეგენავა და სხვები (რედ.), კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი II (სულხან-საბა ორბელიანის გამომცემლობა 2020) 157-158.

⁶⁰ *ibid*, 158.

⁶¹ Tavits, *supra* სქოლიო 58, 2.

⁶² Thomas O. Sargentich, 'The Presidential and Parliamentary Models of National Government' (1993) 8(2/3) American University International Law Review 579-580 <<https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1870&context=auilr>> [07.07.2023].

⁶³ Tavits, *supra* სქოლიო 58, 2.

⁶⁴ კონსტანტინე კანდელაკი და სხვები, „კონსტიტუციური სისტემები და კონსტიტუციური პროცესი საქართველოში (1995-2009 წწ.)“ მისი განვითარების პერსპექტივა“ (ფონდი „ღია საზოგადოება - საქართველო“ 2009) 13 <<http://constitution.parliament.ge/uploads/masalebi/bibliography/OSGF-2009-2010-konst-procesi.pdf>> [07.07.2023].

⁶⁵ *ibid*.

⁶⁶ *ibid*, 21.

ანთ სახელს თავიანთი დამფუძნებელი პრინციპის გამო, რომელიც იწოდება როგორც პარლამენტის სუვერენულობა.⁶⁷ როგორც გიორგი კახიანი აღნიშნავს, საპარლამენტო მოდელზე გადასვლა პოლიტიკური ცხოვრების ეპიცენტრის პარლამენტში გადატანას გულისხმობს, რაც ქართულ კონსტიტუციონალიზმში ახალი ერის დაწყებას ნიშნავს.⁶⁸

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიიჩნევა, რომ საპარლამენტო სისტემა არის ხალხის მმართველობა, რადგან სწორედ ხალხის მიერ არჩეული პარლამენტის წევრები არიან უფლებამოსილი მთავრობის საქმიანობას დააკვირდნენ, გააკონტროლონ და, აღნიშნულიდან გამომდინარე, მიიღონ შესაბამისი ზომები.⁶⁹ ამ სისტემისთვის დამახასიათებელია ის ფაქტი, რომ პრეზიდენტი არის დისტანცირებული აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან და არ ხდება მისი უფლებამოსილებების გადაკვეთა აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან, ის არ მონაწილეობს მთავრობისა და პარლამენტის ყოველდღიურ საქმიანობაში, რის შედეგადაც, შეიძლება ითქვას, რომ იგი არ არის ადრესატი საპროტესტო ტალღისა, რაც მას აძლევს შესაძლებლობას იყოს ნეიტრალური არბიტრი და⁷⁰ „კონსტიტუციური გზით „რბილად“ გამოიყვანოს ქვეყანა კრიზისის მდგომარეობიდან“.⁷¹

პრეზიდენტი არ სარგებლობს საკანონმდებლო ინიციატივის, ვეტოს უფლებით და მისი ძირითადი უფლებამოსილებები არის ერთგვარად სიმბოლური ხასიათის, როგორცაა, მაგალითად, დანიშვნა, შეწყალება, პრეზიდენტი დამოუკიდებლად ვერ მოქმედებს და მხოლოდ საპარლამენტო უმრავლესობის ნების გამტარებელია, ასევე ფორმალურად პრეზიდენტი მონაწილეობს მთავრობის ფორმირებაში.⁷² პრეზიდენტის როლი იზრდება, როდესაც აშკარაა პარტიული სიტუაცია, პარლამენტი და მთავრობა შეთანხმებულ მოქმედებას ვერ ახერხებენ და წარმოიქმნება საპარლამენტო კრიზისი, რომლის დაძლევაც შესაძლებელია მთავრობის გადაყენებით ან პარლამენტის დათხოვნის შემთხვევაში.⁷³

⁶⁷ Giovanni Sartori, *Comparative Constitutional Engineering, An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes* (2nd Edition, New York University Press 1997) 101.

⁶⁸ გიორგი კახიანი, „მოსაზრებები კონსტიტუციური კანონის პროექტთან დაკავშირებულ ზოგიერთ საკითხზე“ (2012) 1-2(3-4) დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის სამართლის ჟურნალი „სარჩევი“ 192 <https://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/146099/1/Sarchevi_%202012_N1.pdf> [07.07.2023].

⁶⁹ ლანა ცანავა, მთავრობის პასუხისმგებლობის პრინციპები: კონსტიტუციონალიზმის პრაქტიკა და საქართველოს კანონმდებლობა (უნივერსიტეტის გამომცემლობა 2015) 11 <http://press.tsu.ge/data/image_db_innova/disertaciebi_samartali/lan_a_canova.pdf> [07.07.2023]; იხ. ასევე: ოთარ მეღვაძე და ოთარ მახარაძე, პოლიტიკური ხელისუფლების ორგანიზაცია საპარლამენტო სისტემის ქვეყნებში (ქართულ პრობლემებთან დაკავშირებით 2001) 27.

⁷⁰ გოგიაშვილი, *supra* სქოლიო 50, 156.

⁷¹ *ibid.*

⁷² ცანავა, *supra* სქოლიო 72, 158.

⁷³ *ibid.*, 159.

საპარლამენტო რესპუბლიკაში ტრადიციულად პრეზიდენტს ირჩევს პარლამენტი, თუმცა არსებობს პრეზიდენტის არჩევის განსხვავებული შემთხვევებიც.⁷⁴ შეიძლება ითქვას, რომ „სახელმწიფოს მეთაურის ცდუნება შეიჭრას კაბინეტის კომპეტენციაში დიდია საპარლამენტო სისტემაში, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სახელმწიფოს მეთაურს პოლიტიკური კარიერა აქვს. საპარლამენტო სისტემა ცდილობს ეს რისკი მინიმუმამდე დაიყვანოს, რამდენადაც პრეზიდენტს არ აძლევს უფლებას, „ნაგულისხმევი“ ძალაუფლება მიიღოს ხალხის მიერ პირდაპირი არჩევის გზით. ამიტომ, როგორც წესი, საპარლამენტო სისტემაში პრეზიდენტს პარლამენტი ირჩევს.“⁷⁵ საპარლამენტო რეჟიმების გაანალიზებისას პოლიტოლოგები უგულებელყოფენ სახელმწიფოს მეთაურის როლს: მონარქი, გენერალური გუბერნატორი ბრიტანეთის თანამეგობრობის ქვეყნებში და პრეზიდენტი რესპუბლიკებში.⁷⁶ „მონარქები და საპარლამენტო რესპუბლიკაში მათი „მემკვიდრე“ პრეზიდენტები შეუძლებელია მხოლოდ წარსულის გადმონაშთი იყოს.“⁷⁷ თუმცაღა აღსანიშნავია, რომ საპარლამენტო რეჟიმისთვის „სახელმწიფოს მეთაურის როლი მხოლოდ დეკორატიული რომ იყოს, სახელმწიფოს მეთაურისა და მთავრობის მეთაურის როლების გამიჯვნა აზრს დაკარგავდა.“⁷⁸

VI. პრეზიდენტის საგარეო უფლებამოსილებები საპარლამენტო მმართველობის მოდელის ჭრილში სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე

1. გერმანია

გერმანია საპარლამენტო ფედერაციული რესპუბლიკაა,⁷⁹ რომლის კონსტიტუციის მიხედვით⁸⁰, ფედერალური პრეზიდენტი აირჩევა ფედერალური კრების მიერ, მსგავსად საქართველოს პრეზიდენტისა, რომელსაც შემდეგ არჩევნებზე აირჩევს საარჩევნო კოლეგია⁸¹ და რაც შეესაბამება პრეზიდე-

⁷⁴ *ibid.*160.

⁷⁵ *ibid*; იხ. ასევე: Arend Lijphart, *Patterns of Democracy, Government Forms and Performance in Thirty-six Countries*, second edition, New Haven and London (First edition 1999. Second edition 2012)128.

⁷⁶ Juan J., Linz, *Presidential or Parliamentary Democracy: Does It Make a Difference? The Failure of Presidential Democracy*, Vol, 1, J. Linz and A. Valenzuela (eds.), Baltimore and London (Johns Hopkins University Press 1994) 46.

⁷⁷ ცანავა, *supra* სქოლიო 72, 160.

⁷⁸ *ibid*, 160-161.

⁷⁹ ვასილ გონაშვილი (რედ.), *საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები, ნაწილი III (კავშირი „იურისტები სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის“ 2006)* 48.

⁸⁰ Article 54, *Basic Law for the Federal Republic of Germany* <<https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>> [07.07.2023].

⁸¹ მუხლი 50, საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/>

ნტისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული ნეიტრალური არბიტრის როლს.⁸² გერმანია წარმოადგენს კლასიკური ტიპის საპარლამენტო რესპუბლიკას, სადაც სახელმწიფო ხელისუფლება აგებულია ხელისუფლების დანაწილების სქემის მიხედვით, საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებად.⁸³ გერმანიის ფედერალური პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური, რომელიც აირჩევა 5 წლის ვადით ფედერალური კრების მიერ ხმათა უმრავლესობით. პრეზიდენტად შეიძლება არჩეულ იქნეს ნებისმიერი გერმანელი, რომელსაც აქვს ბუნდესტაგში არჩევის უფლება.⁸⁴ ფედერალური კრება შედგება ბუნდესტაგის წევრებისაგან და მიწების სახალხო წარმომადგენლობების მიერ პროპორციული საარჩევნო სისტემის საფუძველზე არჩეული ამავე რაოდენობის წევრებისაგან.⁸⁵

პრეზიდენტის სტატუსი საგარეო ურთიერთობების სფეროში: ა) წარმოადგენს ფედერაციას საერთაშორისო-სამართლებრივ ურთიერთობებში; ბ) ფედერაციის სახელით დებს ხელშეკრულებებს საზღვარგარეთის სახელმწიფოებთან; გ) იღებს დიპლომატიური მისიის ხელმძღვანელებს; დ) ხელშეკრულებები, რომლებიც არეგულირებს ფედერაციის პოლიტიკურ ურთიერთობებს ან ეხება ფედერალური კანონმდებლობის საკითხებს, საჭიროებს ფედერალურ კანონმდებლობაზე კომპეტენტური ორგანოების თანხმობას ან მონაწილეობას, ფედერალური კანონის ფორმით. ადმინისტრაციული ხასიათის შეთანხმებებთან მიმართებით, შესაბამისად, გამოიყენება დებულებები, რომლებიც ეხება ფედერალურ ადმინისტრაციას.⁸⁶

გერმანიის კონსტიტუციის 59-ე მუხლის მიხედვით,⁸⁷ საერთაშორისო-სამართლებრივ ურთიერთობებში ქვეყანას წარმოადგენს ფედერალური პრეზიდენტი, იგი ფედერაციის სახელით დებს ხელშეკრულებებს საზღვარგარეთის სახელმწიფოებთან, ახდენს ელჩების აკრედიტაციას და მიღებას, ხოლო ხელშეკრულებები, რომლებიც არეგულირებს ფედერაციის პოლიტიკურ ურთიერთობებს ან ეხება ფედერალური კანონმდებლობის საკითხებს, საჭიროებს ფედერალურ კანონმდებლობაზე კომპეტენტური ორგანოების თანხმობას ან მონაწილეობას, ფედერალური კანონის ფორმით. ადმინისტრაციული ხასიათის შეთანხმებებთან მიმართებით კი, შესაბამისად, გა-

document/view/30346?publication=36> [07.07.2023].

⁸² ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად, მოსაზრება კონსტიტუციის გადასინჯვის პროექტზე, 53 <[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2017\)013-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2017)013-e)> [15.07.2023].

⁸³ საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები, supra სქოლიო 92, 58.

⁸⁴ Article 54, Basic Law for the Federal Republic of Germany <<https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>> [07.07.2023].

⁸⁵ საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები, supra სქოლიო 92, 59.

⁸⁶ Article 59, Basic Law for the Federal Republic of Germany, <<https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>> [07.07.2023].

⁸⁷ ibid, Article 59.

მოიყენება დებულებები, რომლებიც ეხება ფედერალურ ადმინისტრაციას.

შესაბამისად, გერმანიის კონსტიტუციის მიხედვით, წარმომადგენლობის ზოგადი უფლებამოსილება მინიჭებული აქვს პრეზიდენტს (თანხმობის ან შეთანხმების მითითების გარეშე), ისევე, როგორც ხელშეკრულების გაფორმებისა, ამასთან, დაკონკრეტებულია საკითხები, სადაც პრეზიდენტს ხელშეკრულებათა დასადებად დამოუკიდებელი მოქმედების არეალი შეზღუდული აქვს. ფედერალური პრეზიდენტის ბრძანებები და მითითებები ექვემდებარება ფედერალური კანცლერის ან კომპეტენტური ფედერალური მინისტრის კონტრასიგნაციას.⁸⁸ აღნიშნულიდან ნათლად იკვეთება, რომ პრეზიდენტი დამოუკიდებლად ახორციელებს საგარეო წარმომადგენლობას და საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებას, საგარეო ურთიერთობათა სფეროში კი თითქმის არ არის თავისუფალი სივრცე, სადაც პრეზიდენტისა და აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილებათა გადაკვეთა მოხდება. საქართველოს მაგალითზე კი შეიძლება ითქვას, რომ, კონსტიტუციის არსებული რედაქციით, მაგალითად, საგარეო ურთიერთობებში ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლებამოსილებას კვლავ ინაწილებენ პრემიერ-მინისტრი და პრეზიდენტი.

გერმანიის კონსტიტუცია, ასევე, შეიცავს ჩანაწერს, რომლის მიხედვითაც, საზღვარგარეთის ქვეყნებთან ურთიერთობის წარმართვა არის ფედერაციის საქმე. იმ ხელშეკრულებების დადებამდე, რომლებიც გავლენას მოახდენს მიწის განსაკუთრებულ გარემოებებზე, ამ მიწასთან უნდა მოხდეს დროული კონსულტაციები და რამდენადაც მიწებს გააჩნიათ საკანონმდებლო კომპეტენცია, მათ შეუძლიათ ფედერაციული მთავრობის თანხმობით დადონ ხელშეკრულებები საზღვარგარეთის სახელმწიფოებთან.⁸⁹

2. უნგრეთი

უნგრეთი უნიტარული საპარლამენტო რესპუბლიკაა, რომელშიც პარლამენტს წამყვანი როლი აკისრია.⁹⁰ უნგრეთის პრეზიდენტი სახელმწიფოს მეთაური და დემოკრატიის დაცვის გარანტია, იგი შეიარაღებული ძალების მთავარსარდალია.⁹¹ პრეზიდენტად შეიძლება არჩეულ იქნეს 35 წლის უნგრელი მოქალაქე 5 წლის ვადით, ორ ვადაზე მეტჯერ არჩევის აკრძალვით. პრეზიდენტს თანამდებობაზე ირჩევს პარლამენტი.⁹²

⁸⁸ *ibid*, Article 58.

⁸⁹ *ibid*, Article 32.

⁹⁰ საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები, *supra* სქოლიო 92, 690.

⁹¹ Article 29, The Constitution of the Republic of Hungary <<https://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex2.pdf>> [07.07.2023].

⁹² *ibid*, Article 29/A.

პრეზიდენტის სტატუსი საგარეო ურთიერთობების სფეროში: ა) წარმოადგენს უნგრეთის სახელმწიფოს; ბ) უნგრეთის რესპუბლიკის სახელით დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს; გ) იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულების საგანი მიეკუთვნება საკანონმდებლო ორგანოს კომპეტენციას, ხელშეკრულების დადებამდე საჭიროა პარლამენტის წინასწარი თანხმობა/რატიფიცირება; დ) ნიშნავს და იღებს საგანგებო და სრულუფლებიან ელჩებსა და დესპანებს.⁹³

შესაბამისად, უნგრეთის პრეზიდენტი წარმოადგენს უნგრეთის რესპუბლიკას, რესპუბლიკის (და არა მთავრობის)⁹⁴ სახელით დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს. ასევე, იმ შემთხვევაში, თუ ხელშეკრულების საგანი წარმოადგენს პარლამენტის უფლებამოსილებაში შემავალ საკითხს, ხელშეკრულების დადებამდე საჭირო ხდება პარლამენტის წინასწარი თანხმობა/რატიფიცირება. პრეზიდენტის მიერ ინიშნება საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩები. შესაბამისად, საქართველოსგან განსხვავებით, ამ შემთხვევაშიც არ გვაქვს პრეზიდენტის საგარეო უფლებამოსილებების მხრივ კოლიზია აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან, ვინაიდან უნგრეთის კონსტიტუციის მიხედვით, მხოლოდ პრეზიდენტი სარგებლობს, მაგალითად, საგარეო ურთიერთობებში წარმომადგენლობის უფლებამოსილებით, რაც არ საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის ან შესაბამისი მინისტრის კონტრასიგნაციას.⁹⁵ რაც შეეხება საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადების საკითხს, როგორც კონსტიტუცია ადგენს, მთავრობა დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს რესპუბლიკის მთავრობის სახელით, ხოლო პრეზიდენტი რესპუბლიკის სახელით, ამასთან, საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების ნაწილში მოქმედებს თანახელმონწიერის მექანიზმი.⁹⁶ შესაბამისად, გამიჯნულია პრეზიდენტსა და პრემიერს შორის მთავრობისა და რესპუბლიკის სახელით დასადები ხელშეკრულებების კატეგორიები. რესპუბლიკის პრეზიდენტის მიერ ელჩების დანიშვნა/გამონიშვნა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადება საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის ან პასუხისმგებელი მინისტრის კონტრასიგნაციას.

3. ბულგარეთი

ბულგარეთი წარმოადგენს საპარლამენტო რესპუბლიკას. კონსტიტუციის მიხედვით,⁹⁷ პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური, რომელსაც ირჩე-

⁹³ *ibid*, Article 30/A.

⁹⁴ მთავრობას შეუძლია დადოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები რესპუბლიკის მთავრობის სახელით, *ib.* Article 35.1(j), The Constitution of the Republic of Hungary <<file:///C:/Users/User/Downloads/The%20Constitution.pdf>> [07.07.2023].

⁹⁵ *ibid*, Article 30/A.

⁹⁶ Article 35, The Constitution of the Republic of Hungary <<https://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex2.pdf>> [07.07.2023].

⁹⁷ Articles 92, 93.1, Constitution of Bulgaria <<http://www.parliament.bg/en/const>> [07.07.2023].

ვენ უშუალოდ ამომრჩევლები 5 წლის ვადით, ბულგარეთის პრეზიდენტი განასახიერებს ერის ერთიანობას და წარმოადგენს რესპუბლიკას საერთაშორისო ურთიერთობებში.⁹⁸

პრეზიდენტის სტატუსი საგარეო ურთიერთობების სფეროში: ა) წარმოადგენს ბულგარეთის რესპუბლიკას საერთაშორისო ურთიერთობებში; ბ) კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს; გ) მინისტრთა საბჭოს წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და ათავისუფლებს ბულგარეთის დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელებს და მუდმივ წარმომადგენლებს საერთაშორისო ორგანიზაციებში.⁹⁹

შესაბამისად, წარმომადგენლობის უფლებამოსილება, საქართველოსაგან განსხვავებით, საგარეო ურთიერთობებში გააჩნია მხოლოდ ქვეყნის პრეზიდენტს და მას ამ უფლებამოსილების განხორციელებაში არ ეცილება ქვეყნის აღმასრულებელი ხელისუფლება, რომელიც, ბულგარეთის კონსტიტუციის მიხედვით,¹⁰⁰ ხელმძღვანელობს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკას. ასევე რესპუბლიკის პრეზიდენტის უფლებამოსილებებში შედის კანონით განსაზღვრულ შემთხვევაში საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადება, ასევე პრეზიდენტი მინისტრთა საბჭოს წარდგინებით თანამდებობაზე ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს ბულგარეთის რესპუბლიკის დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელებსა და მუდმივ წარმომადგენლებს საერთაშორისო ორგანიზაციებში, იღებს ამ ქვეყანაში უცხოელი დიპლომატიური წარმომადგენლობის რწმუნებათა სიგელებისა და გამოწვევის წერილებს.¹⁰¹ მინისტრთა საბჭო ახორციელებს საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადასტურებას ან დენონსირებას, როცა ამის უფლება აქვს კანონით.¹⁰² რაც შეეხება საერთაშორისო ურთიერთობებში წარმომადგენლობის უფლებას, მას კონსტიტუცია დამოუკიდებლად ანიჭებს პრეზიდენტს. პრეზიდენტის განკარგულებები საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის ან შესაბამისი მინისტრის თანახელმოწერას.¹⁰³ როგორც ვხედავთ, არც საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებისას ითვალისწინებს ბულგარეთის კონსტიტუცია პირდაპირ ჩანაწერს მინისტრთა საბჭოსთან შეთანხმების ნაწილში, არამედ ითვალისწინებს მხოლოდ საგარეო ურთიერთობების სფეროში გამოცემული განკარგულებების პრემიერ-მინისტრის ან შესაბამისი მინისტრის მიერ კონტრასიგნაციას.

⁹⁸ *ibid*, Articles 92-93.

⁹⁹ *ibid*, Articles 92, 98.

¹⁰⁰ *ibid*, Article 105.

¹⁰¹ Article 98, Constitution of Bulgaria <<http://www.parliament.bg/en/const>> [07.07.2023].

¹⁰² *ibid*, Article 106.

¹⁰³ *ibid*, Article 102.

4. ჩეხეთი

ჩეხეთი საპარლამენტო რესპუბლიკაა, ჩეხეთის კონსტიტუციის თანახმად, კლასიკური საპარლამენტო რესპუბლიკებისაგან განსხვავებით, პრეზიდენტის არჩევა ხდება პირდაპირი წესით. ჩეხეთის რესპუბლიკის პრეზიდენტი არის სახელმწიფოს მეთაური, რომელიც არჩევა არა პარლამენტის,¹⁰⁴ არამედ უშუალოდ ხალხის მიერ 5 წლის ვადით.¹⁰⁵ იგი არის სახელმწიფოს მეთაური და წარმოადგენს ქვეყანას.¹⁰⁶

პრეზიდენტის სტატუსი საგარეო ურთიერთობების სფეროში: ა) წარმოადგენს ქვეყანას საგარეო ურთიერთობებში; ბ) დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებს და ახდენს მათ რატიფიკაციას; გ) უფლება აქვს საერთაშორისო ხელშეკრულების დადება დაავალოს მთავრობას ან მისი თანხმობით მთავრობის ცალკეულ წევრს; დ) იღებს დიპლომატიური მისიის ხელმძღვანელებს; ე) ნიშნავს და გამოიწვევს დიპლომატიური მისიის ხელმძღვანელებს.¹⁰⁷

ჩეხეთის რესპუბლიკის კონსტიტუციის შესაბამისად, წარმომადგენლობას საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ახორციელებს ქვეყნის პრეზიდენტი. ამასთან, პრეზიდენტი აწარმოებს მოლაპარაკებებს და უფლებამოსილია დადოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები და ასევე ახდენს მათ რატიფიკაციას. მნიშვნელოვანი უფლებამოსილებათა მოლაპარაკებებისა და საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლებამოსილების დელეგირება მთავრობის ან მისი ცალკეული წევრისათვის. პრეზიდენტის მიერ აღნიშნული უფლებამოსილებების განხორციელება საგარეო ურთიერთობათა სფეროში საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის ან მთავრობის სხვა წევრის მიერ კონტრასიგნაციას, შესაბამისად, მთავრობა პასუხისმგებელია რესპუბლიკის პრეზიდენტის ზემოთ ჩამოთვლილ იმ გადაწყვეტილებებზე, რომლებიც საჭიროებენ პრემიერ-მინისტრის ან მთავრობის სხვა წევრის კონტრასიგნაციას.¹⁰⁸ შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ ე.წ. „ორპოლუსიანობა“ არ შეინიშნება საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ჩეხეთის რესპუბლიკის კონსტიტუციის მიხედვით.

¹⁰⁴ პირველი პირდაპირი წესით არჩეული პრეზიდენტი 2013 წელს გახდა მილოშ ზემანი, მანამდე კონსტიტუციის 54-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, პრეზიდენტის არჩევა ხდებოდა პარლამენტის მიერ, პალატების ერთობლივ სხდომაზე.

¹⁰⁵ Articles 54–55, The Constitution of the Czech Republic <https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/CZECH%20REPUBLIC_Constitutional%20law.pdf> [07.07.2023].

¹⁰⁶ ვასილ გონაშვილი და სხვები, საზღვარგარეთის ქვეყნების კონსტიტუციები, ნაწილი I, (მეორე გადა-მუშავებული გამოცემა, კავშირი „იურისტები სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის“ 2008) 632.

¹⁰⁷ Article 63, The Constitution of the Czech Republic, <https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/CZECH%20REPUBLIC_Constitutional%20law.pdf> [07.07.2023].

¹⁰⁸ *ibid*, Article 63.

VII. „შინარი“ თუ „ნეიტრალური“ პრეზიდენტი საპარლამენტო რესპუბლიკაში საქართველოს მაგალითზე

მმართველობის საპარლამენტო მოდელი, შეიძლება ითქვას, პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის ერთგვარ გამოწვევებს შეიცავს, ვინაიდან, ერთი შეხედვით, პრეზიდენტის ინსტიტუტი არ ფლობს ქმედით უფლებამოსილებებს ხელისუფლების აღსრულების ნაწილში და იგი დგას აღმასრულებელი ხელისუფლებისგან შორს, მაგრამ, ამავე დროს, საჭიროების შემთხვევაში იგი ხდება მთავარი ფიგურა პოლიტიკურ საჭადრაკო დაფაზე, რომელსაც შეუძლია განმუხტოს პოლიტიკური კრიზისი და ამავე დროს აღჭურვილი იყოს „ნეიტრალური არბიტრის“ ფუნქციით.

საქართველოს მაგალითზე აღსანიშნავია, რომ ქვეყნის სათავეში არის პრეზიდენტი, რომლის ლეგიტიმაციის ხარისხი, პირდაპირი წესით არჩევიდან გამომდინარე, საკმაოდ მაღალია, თუნდაც აღმასრულებელი ხელისუფლების ლეგიტიმაციის ხარისხთან შედარებით. პრეზიდენტის სტატუსისა და მისი როლის მნიშვნელობა საპარლამენტო დემოკრატიის ქვეყნებში აქტუალობას არ კარგავს, თავის მხრივ კი, პრეზიდენტის ლეგიტიმაციის ხარისხი მუდმივი მსჯელობის საგანია, კერძოდ, აქვს თუ არა მნიშვნელობა რეჟიმის ფუნქციონირებისთვის, პრეზიდენტი აირჩევა ხალხის მიერ პირდაპირი, თუ ირიბი წესით წარმომადგენლობითი ორგანოს მიერ.¹⁰⁹ საქართველოს დღეს ჰყავს პირდაპირი წესით არჩეული პრეზიდენტი, თუმცა, 2024 წლიდან სახელმწიფოს მეთაურს უკვე აირჩევენ არაპირდაპირი წესით.¹¹⁰ გაანალიზება სჭირდება იმას, შესაძლებელია თუ არა პირდაპირი წესით არჩეული პრეზიდენტი საპარლამენტო რესპუბლიკაში იყოს ნომინალური ფიგურა, ხოლო არაპირდაპირი გზით არჩეული პრეზიდენტი იყოს მეტად აქტიური საგარეო პოლიტიკაში ჩართვისა და მისი განხორციელების კუთხით,¹¹¹ არის თუ არა პრეზიდენტის ლეგიტიმაციის ხარისხი დამოკიდებული მისი არჩევის წესზე.¹¹² მსჯელობის საფუძველზე უნდა დადგინდეს, თუ რა ხდის პრეზიდენტის ინსტიტუტს ძალაუფლების და გავლენის მქონედ საპარლამენტო რესპუბლიკაში. სწორედ პრეზიდენტის უფლებამოსილებების გაანალიზების შედეგად შეიძლება გამოიკვეთოს საქართველოს პრეზიდენტის რეალური ძალაუფლებაც საპარლამენტო დემოკრატიისაკენ მიმავალ გზაზე.

მუდმივი დისკუსიის და დაპირისპირების საგანია პრეზიდენტის საგარეო უფლებამოსილებები, ამ ფონზე კი აქტუალურია საკითხი, მაინც, ვის აქვს ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლება საგარეო ურთიერთობებში - ქვეყ-

¹⁰⁹ Tavits, supra სქოლიო 58, 1.

¹¹⁰ მუხლი 50, საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [07.07.2023].

¹¹¹ ibid, 233.

¹¹² ibid, 239.

ნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტს, „მხოლოდ პრეზიდენტს აქვს უფლება ისაუბროს ან მოუსმინონ, როგორც ერის წარმომადგენელს“¹¹³ - თუ შესაძლებელია ამ უფლების გაზიარება აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან. საგარეო ურთიერთობების სფეროში ეფექტური ძალაუფლება ხელს უწყობს საპრეზიდენტო ძალაუფლების გაფართოებას სხვა სფეროებში, რა თქმა უნდა, სხვადასხვა ქვეყნებს შორის განსხვავებული ხარისხით.¹¹⁴ საპარლამენტო რეჟიმისთვის დამახასიათებელია პრეზიდენტისა და პრემიერ-მინისტრის ერთობლივად თანაარსებობა პრეზიდენტის ცერემონიალური უფლებამოსილებების ფონზე, თუმცა პრეზიდენტის უფლებამოსილებების მხოლოდ ცერემონიალური დატვირთვით წარმოჩენა რეალობას არ შეესაბამება, ვინაიდან საპარლამენტო რეჟიმის ყველა პრეზიდენტი ფლობს დამატებით მკაფიოდ განსაზღვრულ უფლებამოსილებებს მმართველობის პროცესში, უფლებამოსილებები კი შეიძლება დაიყოს საკანონმდებლო და არასაკანონმდებლო უფლებამოსილებებად, კერძოდ, საკანონმდებლო უფლებამოსილებებია ვეტოს დადების უფლება, საკანონმდებლო ინიციატივა, დეკრეტის გამოცემის უფლებამოსილება, ხოლო არასაკანონმდებლო უფლებამოსილებად შეიძლება მიჩნეული იქნეს მთავრობის ფორმირების ან/და დათხოვნის უფლებამოსილება, ამასთან, კონსტიტუციების უმეტესობა პრეზიდენტებს ანიჭებს შეიარაღებული ძალების მთავარსარდლის როლს და გარკვეულ პრეროგატივებს საგარეო ურთიერთობებში.¹¹⁵

საქართველოს კონსტიტუციის 49-ე მუხლში, რომელიც განსაზღვრავს პრეზიდენტის სტატუსს, მითითებულია, რომ საქართველოს პრეზიდენტი წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. ერთი შეხედვით, აღნიშნული უფლებამოსილება წარმოადგენილია როგორც ექსკლუზიური, რადგან მითითებულია იმ მუხლში, რომელიც ადგენს პრეზიდენტის სტატუსს, კერძოდ, განსაზღვრავს, რომ ქვეყნის პრეზიდენტი არის 1) საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური, 2) ქვეყნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტი, 3) საქართველოს თავდაცვის ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი, 4) პრეზიდენტი წარმოადგენს ქვეყანას საგარეო ურთიერთობებში. აღნიშნული უფლებამოსილების არსებობა პრეზიდენტის სტატუსის განმსაზღვრელ ნორმაში მიუთითებს კანონმდებლის მიერ საგარეო ურთიერთობების სფეროში ქვეყნის წარმომადგენლობის მნიშვნელო-

¹¹³ Louis Fisher, 'The "Sole Organ" Doctrine, Studies on Presidential Power in Foreign Relations' (2006) 1 Law Library of Congress 1 <<https://sgp.fas.org/eprint/fisher.pdf>>[07.07.2023].

¹¹⁴ Juliet Edeson, 'Powers of Presidents in Republics, Papers on Parliament' No. 31 (Published and Printed by the Department of the Senate Parliament House, Canberra 1998) 110 <<https://www.aph.gov.au/binaries/senate/pubs/pops/pop31/pop31.pdf>>[07.07.2023].

¹¹⁵ Tavits, supra სკოლი 58, 29.

ბასა და აღნიშნული უფლებამოსილების, როგორც პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის დამახასიათებელ ფაქტორზე. ამასთან, არ უნდა დაგვავიწყდეს პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოს მეთაურის სტატუსი, შესაბამისად, კონსტიტუციაში იქნება თუ არა ჩანაწერი, რომ საგარეო ურთიერთობებში ქვეყნის წარმომადგენელი არის პრეზიდენტი, ფაქტია, რომ ქვეყანას ჰყავს სახელმწიფოს მეთაური და მას ეს სტატუსი ანიჭებს წარმომადგენლობის ერთგვარ პრივილეგიას საგარეო ურთიერთობების სფეროში ისევე, როგორც თავდაცვის სფეროში.

კონსტიტუციის 52-ე მუხლში, რომელიც განსაზღვრავს პრეზიდენტის უფლებამოსილებებს, მითითებულია, რომ პრეზიდენტი მთავრობის თანხმობით ახორციელებს წარმომადგენლობით უფლებამოსილებებს საგარეო ურთიერთობებში, აწარმოებს მოლაპარაკებებს სხვა სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. შესაბამისად, უკვე პრეზიდენტის უფლებამოსილებებიდან ირკვევა, რომ ქვეყნის საგარეო ურთიერთობებში წარმომადგენლობას პრეზიდენტი ვერ განახორციელებს, თუ მას არ ექნება მთავრობისგან თანხმობა, შესაბამისად, ასევე თანხმობას საჭიროებს სხვა სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან მოლაპარაკებების განხორციელება. კონსტიტუციის 55-ე მუხლის მე-3 პუნქტში კი ვხვდებით ჩანაწერს, რომლის მიხედვითაც, პრემიერ-მინისტრი წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. საქართველოს კონსტიტუცია საგარეო ურთიერთობებში წარმომადგენლობის უფლების დუბლირებას ახდენს და ამ უფლებამოსილებას ანიჭებს როგორც პრემიერ-მინისტრს, ასევე პრეზიდენტს იმ დათქმით, რომ მას ექნება მთავრობის თანხმობა. მნიშვნელოვანია დადგინდეს კანონმდებლის მიზანი, თუ რატომ აქვს, საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით, ორ უმაღლეს პოლიტიკურ პირს - საქართველოს პრეზიდენტსა და პრემიერ-მინისტრს, წარმომადგენლობის უფლება გადანაწილებული საგარეო ურთიერთობათა სფეროში. მუხლი შეიცავს ჩანაწერს საგარეო უფლებამოსილებების პრეზიდენტის მიერ „განხორციელებასთან“ დაკავშირებით, რაც გულისხმობს „ცხოვრებაში პრაქტიკულად გატარებას“¹¹⁶, აღნიშნული ტერმინი კი მიანიშნებს პრეზიდენტის ერთგვარ გაფართოებულ უფლებამოსილებაზე. ქვეყნის უზენაესი კანონის მიხედვით, საგარეო პოლიტიკას ახორციელებს მთავრობა,¹¹⁷ შესაბამისად, გარკვეულწილად აღნიშნული ჩანაწერით ხდება პრეზიდენტისთვის მთავრობის მიერ წარმომადგენლობითი უფლებამოსილების ე.წ. დელეგირება.

მნიშვნელოვანია განისაზღვროს, თუ რას გულისხმობს საგარეო წარმომადგენლობა ზოგადად და შესაძლებელია თუ არა ამ უფლებამოსილების გა-

¹¹⁶ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ენის მოდელირების ასოციაცია <<http://www.ena.ge/explanatory-online>> [07.07.2023].

¹¹⁷ მუხლი 54, საქართველოს კონსტიტუციის 2020 წლის 29 ივნისის რედაქცია <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36>> [07.07.2023].

დანაწილება ორ პირზე. აღნიშნული გულისხმობს სამუშაო ვიზიტებს სხვადასხვა ქვეყანაში და მათ პირველ პირებთან, სამუშაო შეხვედრებს სამიტებზე, საერთაშორისო ორგანიზაციებში, მხარდაჭერის გამოხატვას კონკრეტული ქვეყნისადმი, რაც გამოიხატება აღნიშნულ ქვეყანაში სტუმრობით, თანამშრომლობა ნებისმიერ სფეროში, იქნება ეს პოლიტიკური, სავაჭრო-ეკონომიკური, ენერგეტიკული თუ კულტურული, ორმხრივი კონტაქტების გაღრმავება, ქვეყანათა შორის მეგობრობისა თუ პარტნიორობის გაღრმავება და ა.შ. აღნიშნული ვიზიტები, შესაძლებელია, რიგ შემთხვევებში საერთაშორისო ხელშეკრულებაზე ხელმოწერასაც კი ითვალისწინებდეს.

როგორც ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის მიხედვით, ასევე ქვეყანაში მოქმედი მმართველობის მოდელისა და პრეზიდენტის ინსტიტუტის გათვალისწინებით, საქართველოს კონსტიტუციის ჩანაწერი საგარეო ურთიერთობების სფეროში ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლების ნაწილში თუ ისე იქნება გაგებული, რომ ნებისმიერი ნაბიჯი და თემატიკა უნდა იყოს შეთანხმებული საქართველოს მთავრობასთან და მხოლოდ თანხმობის შემთხვევაში მოხდეს პრეზიდენტის „მივლინება“ ამა თუ იმ ქვეყანაში, შეიძლება გაგებული იქნეს პრეზიდენტის ინსტიტუტის ერთგვარ „დაკნინებად“, ვინაიდან, კონსტიტუციის მიხედვით, პრეზიდენტი არ არის პრემიერ-მინისტრის ან/და მთავრობის, როგორც კოლეგიური ორგანოს, დაქვემდებარებული ფიგურა და ის არ არის ანგარიშვალდებული საქართველოს მთავრობის წინაშე. ამიტომ, თავისთავად ჩანაწერი, რომ პრეზიდენტს სჭირდება მთავრობის თანხმობა საგარეო ურთიერთობათა სფეროში წარმომადგენლობის განსახორციელებლად, არ უნდა განიმარტოს ამგვარად, ვინაიდან შექმნის როგორც პოლიტიკურ, ასევე სამართლებრივ „უხერხულობას“ როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე მის ფარგლებს გარეთ. ამასთან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიხედვით, არა მხოლოდ პრემიერ-მინისტრი, არამედ მინისტრებიც წარმოადგენენ საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში თავიანთი უფლებამოსილებების ფარგლებში. შესაბამისად, საკმაოდ ფართოა პირთა წრე, რომელთაც კანონმდებლობა ანიჭებს საგარეო ურთიერთობათა სფეროში წარმომადგენლობის უფლებას, თუმცა კონსტიტუციის მოქმედი რედაქციის მიხედვით, ქვეყანას არ ჰყავს უმაღლესი წარმომადგენელი საგარეო ურთიერთობებში.

საპარლამენტო მმართველობის მოდელის ტრილში პრეზიდენტის სიმბოლური სტატუსის ფონზე, მნიშვნელოვანია განვასხვავოთ პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოს სიმბოლოს როლი და პრეზიდენტის უფლებამოსილება, გავლენა მოახდინოს და განსაზღვროს საგარეო პოლიტიკა,¹¹⁸ ვინა-

¹¹⁸ Sujit Choudhry and others, Semi-Presidentialism as Power Sharing: Constitutional reform after the Arab Spring (Center for Constitutional Transitions and International IDEA 2014) 91 <<https://www.idea.int/>

იდან „პრეზიდენტის უბრალო ყოფნა-არყოფნა უკვე ცვლის საპარლამენტო რეჟიმის დინამიკას“¹¹⁹. „მსოფლიოში ბოლოდროინდელი და შორს მიმავალი ცვლილებები კი ერთგვარ გამოწვევას წარმოადგენს როგორც ლიდერებისთვის, რომლებიც ახორციელებენ საგარეო პოლიტიკას, ასევე მათთვის, ვინც სწავლობს საგარეო პოლიტიკას.“¹²⁰

საქართველოს კონსტიტუციის 52-ე მუხლის მიხედვით, პრეზიდენტის საგარეო უფლებამოსილებებიდან ერთ-ერთი არის სწორედ მთავრობის თანხმობით სხვა სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლობების აკრედიტაციის მიღება; ასევე, მთავრობის წარდგინებით საქართველოს ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელების დანიშვნა და გათავისუფლება. „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ საქართველოს კანონის,¹²¹ მიხედვით, მთავრობა, საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილ ფარგლებში, საქართველოს პრეზიდენტს მიმართავს წარდგინებით საქართველოს ელჩებისა და დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელების დანიშვნისა და გათავისუფლების შესახებ; ასევე ითანხმებს სხვა სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების ელჩებისა და სხვა დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციის მიღებას.¹²² უახლესი წარსული ცხადყოფს, რომ საგარეო ურთიერთობების სფერო ისეთი სფეროა, რომელიც არაერთხელ გამხდარა უმაღლესი ხელისუფლების მქონე პირების დაპირისპირების საგანი, შესაბამისად, აღნიშნულ სფეროში უფლებამოსილებების გამიჯვნისას თითოეულ სიტყვას საკანონმდებლო დონეზე ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა. მაგალითისთვის, განვიხილოთ მთავრობის „წარდგინება“. ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მეშვეობით შეგვიძლია დავადგინოთ, რომ აღნიშნული სიტყვა, წარდგინება (წარდგინებისა) ნიშნავს „რაიმე სურვილის შემცველ ოფიციალურ განცხადებას“.¹²³ ასევე „წარდგინება“ განიმარტება, როგორც „ოფიციალური წერილობითი

sites/default/files/publications/semi-presidentialism-as-power-sharing-constitutional-reform-after-the-arab-spring.pdf>[07.07.2023].

¹¹⁹ Tavits, supra სქოლიო 58, 236.

¹²⁰ Juliet Kaarbo and others, *The Analysis of Foreign Policy in Comparative Perspective, Domestic and International Influences on State Behavior* (CQ press 2013) 4 <<https://hostnezt.com/cssfiles/internationalrelations/The%20Analysis%20of%20Foreign%20Policy%20in%20Comparative%20Perspective.pdf>> [07.07.2023].

¹²¹ მუხლი 5, ქვეპუნქტი „ღ“, საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2062?publication=41>> [07.07.2023].

¹²² მუხლი 5, ქვეპუნქტი „ყ“, საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2062?publication=41>> [07.07.2023].

¹²³ ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი <<http://ena.ge/explanatory-online>> [07.07.2023].

მიმართვა, განცხადება".¹²⁴ ელჩებისა და დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელების დანიშვნის ნაწილში მთავრობის წარდგინება გულისხმობს სურვილს, ელჩი და დიპლომატიური წარმომადგენლობის ხელმძღვანელი დაინიშნოს რომელიმე ქვეყანაში, მაგრამ რა როლი აქვს აღნიშნული უფლებამოსილების შესრულებისას პრეზიდენტს? აქვს კი მას უფლება ან დაინიშნოს თანამდებობაზე ესა თუ ის პირი, ან უარი თქვას მათ დანიშვნაზე, შესაბამისად, ნიშნავს თუ არა წარდგინება აპრიორი აღნიშნული პირების თანამდებობაზე დანიშვნას პრეზიდენტის მიერ უპირობოდ. ასევე მნიშვნელოვანია დადგინდეს, არის თუ არა პრეზიდენტის კონსტიტუციური ვალდებულება ელჩებისა და დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელების თანამდებობაზე დანიშვნა, თუ აღნიშნული უფლებამოსილებაა და პრეზიდენტი აღნიშნულ გადაწყვეტილებას იღებს სურვილის შესაბამისად. გამომდინარეობს კი საპარლამენტო რესპუბლიკის სპეციფიკიდან ის, რომ პრეზიდენტი საგარეო ურთიერთობების სფეროში მხოლოდ დოკუმენტებზე ხელმოწერი სუბიექტია და მისი რეალური ნება არ გამოიხატება ქმედებებში. კონსტიტუციის 53-ე მუხლის მიხედვით, პრეზიდენტის სამართლებრივი აქტი საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის თანახელომწერას, რაზეც სამართლებრივი პასუხისმგებლობა ეკისრება მთავრობას. ნიშნავს კი ეს ჩანაწერი მხოლოდ იმას, რომ ელჩის ან დიპლომატიური წარმომადგენლობების ხელმძღვანელების შერჩევა მხოლოდ მთავრობის კომპეტენციაა, ხოლო პრეზიდენტი სავალდებულო წესით მხოლოდ ფორმალურად უნდა ახდენდეს მათ დანიშვნაზე ხელმოწერის დასმას. ამასთან, რა სამართლებრივი რეჟიმი ვრცელდება იმ შემთხვევაზე, როდესაც პრეზიდენტი რიგი მიზეზების ან დასაბუთების გამო უარს აცხადებს აღნიშნულ პოზიციაზე მთავრობის მიერ წარდგენილი კანდიდატის დანიშვნაზე.

პრეზიდენტი, საგარეო უფლებამოსილებების განხორციელებისას, მათ შორის ელჩების დანიშვნის ნაწილში, წარადგენს წერილობით წინადადებას, რომელზეც, საქართველოს მთავრობის რეგლამენტის მიხედვით, თანხმობას განაცხადებს მთავრობა.¹²⁵ შესაბამისად, მთავრობა ვალდებულია განიხილოს პრეზიდენტის წინადადებები, მათ შორის ელჩების დანიშვნის ნაწილში, და მიიღოს გადაწყვეტილება, რაც გულისხმობს იმას, რომ პრეზიდენტის როლი ელჩების დანიშვნის ნაწილში არ შემოიფარგლება მხოლოდ ფაქსიმილით.¹²⁶ ამასთან, „საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2005

¹²⁴ საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა <<http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=14&t=34418>> [07.07.2023].

¹²⁵ მუხლი 52, საქართველოს მთავრობის 2018 წლის 14 თებერვლის №77 დადგენილება „საქართველოს მთავრობის რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4062183?publication=11>> [07.07.2023].

¹²⁶ საქართველოს პრეზიდენტის განცხადება <<https://fb.watch/fxm4RIH-o8/>> [07.07.2023].

წლის 16 ნოემბრის №206 დადგენილების მე-5 მუხლის მიხედვით, საგარეო საქმეთა მინისტრის მოვალეობებში შედის საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგინოს წინადადებები საქართველოს საგანგებო და სრულუფლებიანი ელჩების, საერთაშორისო ორგანიზაციებში არსებული საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლობებისა და დიპლომატიური მისიების ხელმძღვანელთა დანიშვნის ან გათავისუფლების შესახებ.¹²⁷ ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, კონსტიტუციაში გამოყენებული ტერმინი „წარდგინება“ არ უნდა იქნეს გაგებული, როგორც უკვე მიღებული გადაწყვეტილება, რომელიც უნდა იქნეს ავტომატურად დადასტურებული პრეზიდენტის მიერ, აღნიშნული გულისხმობს მთავრობის წერილობით მიმართვას, მის სურვილს კონკრეტული პიროვნების თანამდებობაზე დანიშვნისა.

პრეზიდენტის როლი მდგომარეობს იმაშიც, რომ მას კონსტიტუცია ანიჭებს უფლებამოსილებას, დანიშნოს ელჩები, რაც გულისხმობს იმასაც, რომ შესაძლებელია პრეზიდენტმა არ დანიშნოს წარდგინების საფუძველზე კონკრეტული პირი ელჩად. შესაბამისად, კანონმდებლობა ითვალისწინებს პრეზიდენტთან საგარეო საქმეთა მინისტრის კომუნიკაციას არა მხოლოდ ინფორმირების ნაწილში, არამედ ერთგვარ ანგარიშვალდებულებასაც, რაც გამოიხატება მისთვის წინადადებების წარდგენაში. მოცემულ შემთხვევაში, სიტყვა „წარდგინება“ ნიშნავს პრეზიდენტის ნების გათვალისწინებასაც, წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოყენებული იქნებოდა ტერმინი მთავრობის „თანხმობა“.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ორი გარემოება, კერძოდ, პირველი, საქართველოს კანონმდებლობა არ შეიცავს ჩანაწერს, რა შედეგი დადგება იმ შემთხვევაში თუ პრეზიდენტი უარს განაცხადებს პირის ელჩად დანიშვნაზე და მეორე, რა შედეგი დგება იმ შემთხვევაში, თუ პრეზიდენტი განუსაზღვრელი ვადით არ დააფიქსირებს თანხმობას ან უარს კანდიდატის ელჩად დანიშვნის თემაზე. კონსტიტუცია არ ითვალისწინებს არც ვადას და არც სამართლებრივ შედეგს იმ შემთხვევაში, თუ პრეზიდენტი უარს აცხადებს კანდიდატის ელჩად დანიშვნაზე. კანონმდებელმა არ მიუთითა ქვეყნის ძირითად კანონში, რომ ელჩი ასეთ შემთხვევაში დანიშნულად ჩაითვლება ან მას დანიშნავს პრემიერ-მინისტრი. საქართველოს კონსტიტუციით პრეზიდენტის ზოგადი უფლებამოსილებები ცხადყოფს, რომ თუ პრეზიდენტი იყენებს დისკრეციულ უფლებამოსილებას და უარს აცხადებს კანდიდატის დანიშვნაზე, კანონმდებელი ალტერნატივად გვთავაზობს იმას, რომ მას დანიშნულად თვლის. მაგალითად „თუ საქართველოს პრეზიდენტი დადგენილ

¹²⁷ მუხლი 5, პუნქტი 1, ქვეპუნქტი „მ“, საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 16 ნოემბრის №206 დადგენილება „საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს დებულების დამტკიცების შესახებ“ <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/10678?publication=30>> [07.07.2023].

ვადაში არ დანიშნავს პრემიერ-მინისტრს, იგი დანიშნულად ჩაითვლება". შესაბამისად, საქართველოს კონსტიტუციიდან გამომდინარეობს, რომ თუ პრეზიდენტი უარს იტყვის ელჩად პირის დანიშვნაზე, დანიშვნის პროცედურა არ გაგრძელდება, ხოლო პრეზიდენტის დანიშვნის გარეშე, ეს პირი არ განიხილება ოფიციალურად დანიშნულ ელჩად.

სიტყვა „წარდგინება“ კი უნდა განიმარტოს, როგორც ერთი უწყების, ამ შემთხვევაში, მთავრობის, შეთავაზება პრეზიდენტისადმი, კონკრეტული პირის თანამდებობაზე დანიშვნის თაობაზე, რომლის გადაწყვეტილებაც, დადებითი პასუხის შემთხვევაში, ფორმდება მთავრობის წარდგინებით და საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის თანახელმონწერას. თანახელმონწერის შემდგომ მთავრობა არის პასუხისმგებელი საბოლოოდ დასრულებულ აქტზე და მის არჩევანზე წარდგინებაში მითითებული პირის ელჩად დანიშვნის შესახებ.

საპარლამენტო მმართველობის მქონე ქვეყნების ზემოთ განხილული მაგალითების მიხედვითაც, ელჩების დანიშვნის ნაწილი ისევე, როგორც საგარეო ურთიერთობათა სფერო, განიმარტება, როგორც სივრცე, სადაც აქტიურად მოქმედებს პრეზიდენტი, რადგან ეს უფლებამოსილება თანმდევია პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის, რომელიც უფლებამოსილებათა გარკვეულ ნაწილს ახორციელებს დამოუკიდებლად ან საჭიროებს მთავრობის/პრემიერ-მინისტრის თანახელმონწერას.

რაც შეეხება საერთაშორისო ხელშეკრულებებზე როგორც პრემიერ-მინისტრის, ასევე მთავრობის თანხმობით პრეზიდენტის მიერ ხელმონწერას, გასათვალისწინებელია, თუ რატომ ცდილობს კანონმდებელი კვლავ დაუკავშიროს სახელმწიფოთაშორის საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლებამოსილება საქართველოს პრეზიდენტს, ნაცვლად მისი ექსკლუზიურად პრემიერ-მინისტრისთვის მიკუთვნებისა; რატომ ხდება წარმომადგენლობის უფლების დუბლირება პრეზიდენტსა და პრემიერ-მინისტრის შორის; რატომ ხდება ამ სფეროში პრეზიდენტის კვლავ, თუნდაც ნომინალურად, დომინირების მცდელობა - შესაძლებელია პასუხი მდგომარეობდეს ამ უფლებამოსილების, ზოგადად, როგორც ე.წ. „პრეზიდენტის უფლებამოსილებების“ ჩამონათვალში მოაზრებაში, მიუხედავად მმართველობის მოდელისა და ფორმისა ქვეყანაში, რადგან საგარეო ურთიერთობათა სფერო არის პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოს მეთაურის, სამოქმედო სფერო. სწორედ ამიტომ, მისი აზრი, როგორც სახელმწიფო ინსტიტუტისა, ზემოაღნიშნულთან ერთად, უნდა იქნეს გათვალისწინებული ასევე ელჩების დანიშვნის ნაწილში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მთავრობა, როგორც აღმასრულებელი ხელისუფლების განმახორციელებელი ორგანო, თავად განახორციელებდა ნებისმიერ მოქმედებას საგარეო ურთიერთობების სფე-

როში, როგორც „ერთადერთი ორგანო“¹²⁸ ამ სფეროში. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ მთავრობა „ახორციელებს“ ქვეყნის საგარეო პოლიტიკას, არ ართმევს პრეზიდენტს უფლებას, როგორც ინსტიტუტს, ასევე ჩაერთოს საგარეო ურთიერთობათა სფეროში და მიიღოს გადაწყვეტილებები.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ საგარეო პოლიტიკის განხორციელება მთავრობის მიერ არ გულისხმობს, რომ საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ერთადერთი ორგანო არის მთავრობა, ვინაიდან საგარეო ურთიერთობათა სფერო, თუნდაც ფორმალური პრეზიდენტის პირობებში, არის პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის დამახასიათებელი რეგულირების სფერო ნებისმიერი მმართველობის პირობებში, იქნება ეს საპარლამენტო თუ შერეული მმართველობის მოდელი. აღნიშნულ უფლებამოსილებას ახორციელებს პრეზიდენტი, განურჩევლად იმისა, არის ის აღმასრულებელი ხელისუფლების ნაწილი თუ არა. „არააღმასრულებელი პრეზიდენტი“ გვხვდება თითქმის ყველა საპარლამენტო მმართველობის მქონე ქვეყანაში,¹²⁹ მათ შორის ისეთშიც, როგორიც საქართველოა. არააღმასრულებელ პრეზიდენტს ხშირად აქვს დისკრეციული უფლებამოსილება, განახორციელოს ეფექტიანი „ჩარევა“ და დაუპირისპირდეს არჩეულ მთავრობას, რითაც გამოიწვიოს ძალაუფლების გამყოფი ბრძოლა.¹³⁰

საგარეო ურთიერთობათა სფერო და კომპეტენციათა გამიჯვნის პრობლემა არ დამდგარა მხოლოდ საქართველოს პოლიტიკურ-სამართლებრივ ტერიტორიაში, არამედ იგი საუკუნეების განმავლობაში იყო და არის დისკუსიის საგანი, მიუხედავად მმართველობის ფორმისა. კონსტიტუციის დამფუძნებელი მამები, ჯერ კიდევ მონტესკიეს დოგმაში ხელისუფლების დანაწილების შესახებ, ხელისუფლების უფლებამოსილებებს დამოუკიდებელ საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო უწყებებს შორის ანაწილებდნენ.¹³¹ და მაინც, სად, რომელი შტოსთვის უნდა „გადაეცათ“ ან „მოეთავსებინათ“ საგარეო ურთიერთობათა სფერო? - ზოგს სურდა მისი გადაცემა პრეზიდენტისთვის,¹³² ზოგს კი კონგრესისთვის.¹³³

ამერიკის შეერთებული შტატების რიგით 26-ე პრეზიდენტმა, თეოდორ (ტედი) რუზველტმა, პრეზიდენტს „ხალხის მმართველი“ უწოდა, რომლის „მოვალეობა“ იყო გაეკეთებინა ყველაფერი, რასაც ერის საჭიროებები მოითხოვდა, თუ ასეთი ქმედება არ იყო აკრძალული კონსტიტუციით ან კანონე-

¹²⁸ Fisher, supra სქოლიო 21, 1.

¹²⁹ Bulmer, supra სქოლიო 113, 1.

¹³⁰ ibid.

¹³¹ Quincy Wright, 'The American Political Science Review' (1921) 1(15) The Control of Foreign Relations, American Political Science Association, 4 <<https://www.jstor.org/stable/pdf/1944023.pdf>>[07.07.2023].

¹³² ibid.

¹³³ ibid.

ბით.¹³⁴ საქართველოს კონსტიტუციის 78-ე მუხლი განსაზღვრავს ევროპულ და ევროატლანტიკურ სტრუქტურებში ინტეგრაციას, კერძოდ, „კონსტიტუციურმა ორგანოებმა თავიანთი უფლებამოსილების ფარგლებში მიიღონ ყველა ზომა ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში საქართველოს სრული ინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად“. აღნიშნული მუხლი, ცხადია, როგორც კონსტიტუციურ ორგანოს, საქართველოს პრეზიდენტს, რომელიც არის სახელმწიფოს მეთაური, ქვეყნის ერთიანობისა და ეროვნული დამოუკიდებლობის გარანტი, საქართველოს თავდაცვის ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი და საგარეო ურთიერთობებში საქართველოს წარმომადგენელი, ასევე აკისრებს ვალდებულებას, ყველაფერი განახორციელოს ქვეყნის ევროპული მომავლის ხელშეწყობისთვის, ასევე ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში საქართველოს ინტეგრაციისთვის. ამ ვალდებულების შესრულების ნაწილში პრეზიდენტი, როგორც ქვეყნის მეთაური, თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში ვალდებულია ყველა ზომა მიიღოს ევროპის კავშირსა და ჩრდილოატლანტიკური ხელშეკრულების ორგანიზაციაში საქართველოს სრული ინტეგრაციის უზრუნველსაყოფად. აღნიშნულ კონტექსტში ხაზგასასმელია პოლიტიკური სივრცე და მრავალპარტიული პარლამენტის კონცეფცია, ვინაიდან „მრავალპარტიული კაბინეტებით მართული საპარლამენტო დემოკრატიები იღებენ საგარეო პოლიტიკურ გადაწყვეტილებებს პოლიტიკურად რთულ კონტექსტში“.¹³⁵

VIII. დასკვნა

როგორც აღინიშნა, მეტად პრობლემურია საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლებამოსილებით აღჭურვილ სუბიექტთა თანაარსებობა კონსტიტუციით განსაზღვრულ საკონსტიტუციო სამართლებრივ სივრცეში. მით უფრო, რომ საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ქვეყნის წარმომადგენლობის საკითხი არის სახელმწიფო მნიშვნელობის და პირდაპირ კავშირშია ქვეყნის იმიჯთან, მის საგარეო პოლიტიკურ კურსთან. აღნიშნული განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთი მმართველობის მოდელის მქონე ქვეყნებში, სადაც პრეზიდენტი, ასევე, ე.წ. ნეიტრალური არბიტრის ფუნქციებსაც ითავსებს. პოლიტიკური კრიზისის თუ საგარეო-პოლიტიკური კურსის „რყევებისას“ სწორედ მას, პრეზიდენტს, ეკისრება მთავარი ფუნქცია, გაანეიტრალოს და დააბალანსოს ქვეყნის მმართველობის

¹³⁴ Theodore Roosevelt, *An Autobiography* by Theodore Roosevelt (Project Gutenberg eBook 2006) <https://www.gutenberg.org/cache/epub/3335/pg3335-images.html#link2H_APPE7> [07.07.2023].

¹³⁵ Ryan K. Beasley and Juliet Kaarbo, 'Extremity in the Foreign Policies of Parliamentary Democracies' (2014) 4(58) *International Studies Quarterly*, *International Studies Association* 729 <<https://academic.oup.com/isq/article/58/4/729/1814017>> [07.07.2023].

სხვადასხვა სფერო და მათ შორის საგარეო ურთიერთობების. მით უფრო, რომ წარმომადგენლობა არ გულისხმობს მხოლოდ სახელმწიფოს მეთაურის მიერ გაკეთებულ განცხადებას, გამოხატულ პოზიციას, ვიზიტებს თუ ქვეყას საერთაშორისო საზოგადოებისადმი, აღნიშნული ასევე გულისხმობს ქვეყნის პოზიციის გამოხატვას და მის წარდგენას საერთაშორისო ასპარეზზე, რაც აისახება თითოეული მოქალაქის არსებულ ყოფასა თუ მომავალზე. სახელმწიფოს მეთაური, რომელიც წარადგენს ქვეყანას, არის ქვეყნის სახე საერთაშორისო ასპარეზზე.

ზემოთ განხილული ქვეყნების საუკეთესო საკონსტიტუციო გამოცდილები-სა და მმართველობის მოდელის შესაბამისი რეალობის ფონზე, საგარეო ურთიერთობათა სფეროში ქვეყნის წარმომადგენლობის უფლებამოსილება მინიჭებული აქვს ქვეყნის პრეზიდენტს. შესაბამისად, ვფიქრობთ, ჩვენი ქვეყნის და მსგავსი მმართველობის მქონე ქვეყნების გამოცდილების მიხედვით, უფლებამოსილებების გადანაწილების მიზნით საგარეო ურთიერთობათა სფეროში საუკეთესო მოდელის მისაღებად, მიზანშეწონილია წარმომადგენლობის უფლების მინიჭება პრეზიდენტისადმი, რომელსაც, ამავდროულად, ექნებოდა აღმასრულებელ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობის ვალდებულება. რაც შეეხება საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებების საკითხს, აღნიშნულ შემთხვევაშიც, სასურველი იქნებოდა პრეზიდენტს მინიჭებოდა არა ნებისმიერი ტიპის საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლება, არამედ საქართველოს სახელით სახელმწიფოთაშორისი საერთაშორისო ხელშეკრულების დადების უფლებამოსილება, რაც, ერთი მხრივ, ავინროებს პრეზიდენტის უფლებამოსილებას, მაგრამ, მეორე მხრივ, აღნიშნული ცვლილება სწორი და ზუსტია პრეზიდენტის ინსტიტუტისთვის და შესაბამისია, პრეზიდენტის, როგორც ქვეყნის მეთაურის სტატუსთან.

მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია აღვნიშნოთ, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და პრეზიდენტის უფლებამოსილებების ზუსტ ფარგლებს საგარეო ურთიერთობების სფეროში კანონმდებლობა ვერ განსაზღვრავს, ვინაიდან აღნიშნული ხშირად დამოკიდებულია საქართველოს კონსტიტუციიდან გამომდინარე შესაბამის ურთიერთობაზე სახელმწიფო ინსტიტუტებს შორის, რაც გულისხმობს შეთანხმებას, ხშირ შემთხვევაში, პრეზიდენტის ინსტიტუტსა და აღმასრულებელ ხელისუფლებას შორის და, რაც მთავარია, ნებას ქვეყნის ინტერესებიდან გამომდინარე კონსტრუქციული ურთიერთთანამშრომლობისა საერთო კეთილდღეობისთვის.